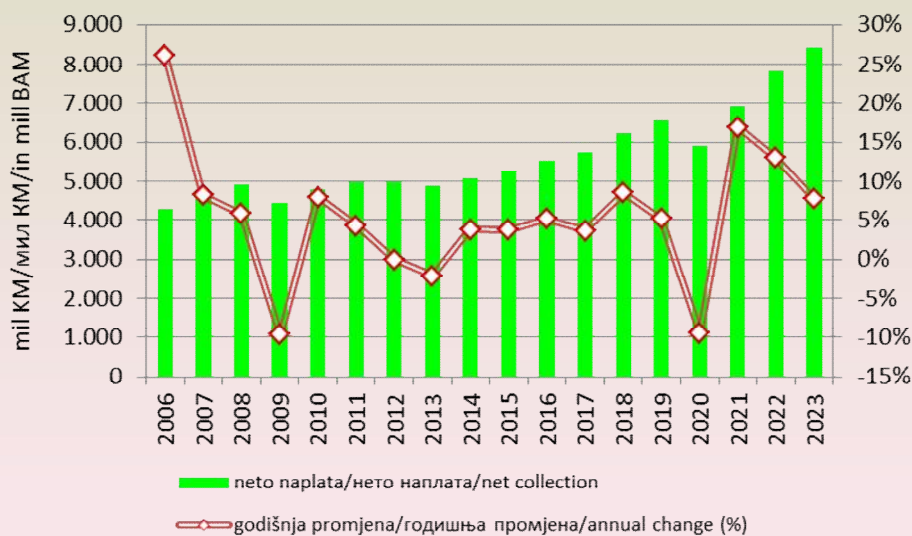

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

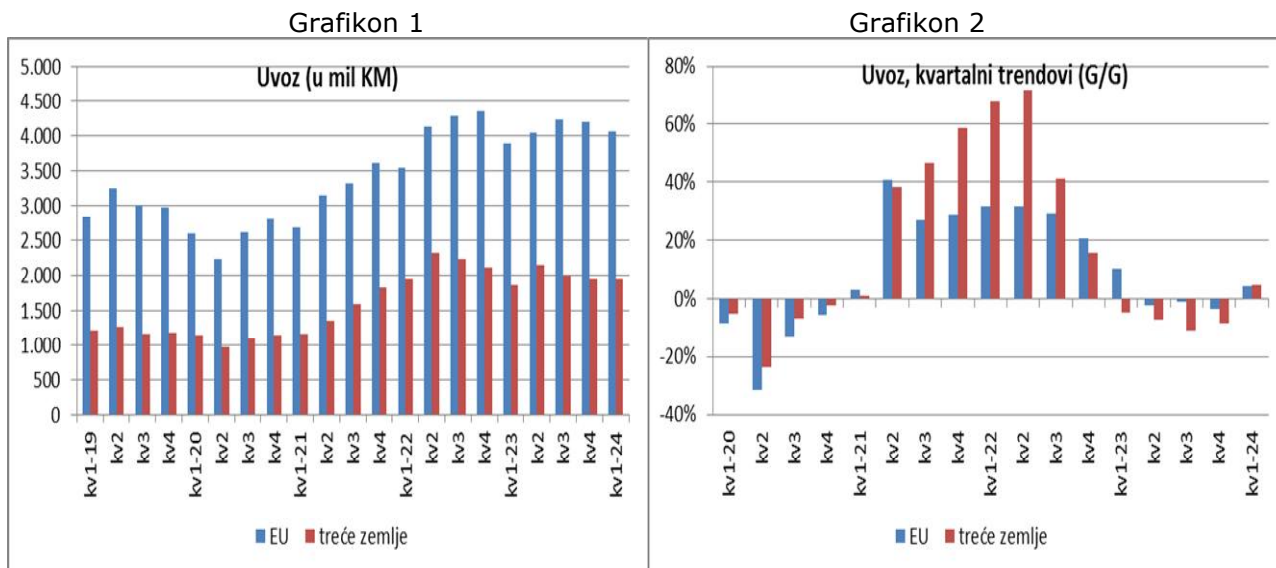

Broj
Број
Number **227/228**

maj/juni 2024 – svibanj/lipanj 2024 – мај/јуни 2024 – May/June 2024

U fokusu...

Uvoz predstavlja značajan faktor naplate *ad valorem* poreza PDV-a i carina. U strukturi bruto PDV-a, naplaćenog u periodu 2006-2023, PDV-e na uvoz učestvuje sa čak 62%, dok naplata prihoda od carina zavisi od uvoza roba iz EU koje su ostale pod režimom carina i uvoza roba iz trećih zemalja. U vrijeme izrade (polovina aprila) srednjoročnih projekcija naplate indirektnih poreza za period 2024-2027 nisu bili dostupni službeni podaci o uvozu u martu 2024., ali podaci o naplati PDV-a na uvoz i carina su indirektno ukazivali na trend rasta uvoza. Nakon objave zvaničnih podataka može se potvrditi generalna pretpostavka o oporavku uvoza iz EU i trećih zemalja (Grafikon 1).

Gornji zaključak potvrđuje i kvartalno poređenje. Nakon tri uzastopna kvartala pada uvoza iz EU i četiri uzastopna kvartala pada uvoza iz trećih zemalja, izazvanih rastom cijena energenata i ostalih roba nakon izbijanja rata u Ukrajini, stope rasta uvoza se polako vraćaju u normalne okvire rasta. Uvoz iz EU u prvom kvartalu 2024. veći je za 4,4% u odnosu na isti kvartal 2023., dok je uvoz iz trećih zemalja veći za 4,8% (Grafikon 2).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2024-2027	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija	4
2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2024-2027 (osnovni scenario)	18
3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza	28
4. Rizici	31
Dodatak: posljednje projekcije međunarodnih institucija	32
Analiza kretanja prihoda od akciza na pivo	33

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA ZA PERIOD 2024-2027**LISTA TABELA I GRAFIKONA****Tabele**

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, mart 2024	4
Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)	6
Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2024-2027), april 2024	19
Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, april 2024.. ..	19
Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz oktobra 2023.	30
Tabela 6. Zimske projekcije EK, 2024	32
Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, januar 2024	32
Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, mart 2024.....	32

Grafikoni

Grafikon 1. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2023	6
Grafikon 2. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023	7
Grafikon 3. Mjesečna naplata indirektnih poreza (mil KM)	7
Grafikon 4. Kvartalni trendovi u naplati indirektnih poreza	8
Grafikon 5. Naplata prihoda od carina, mjesečni i kvartalni trendovi	9
Grafikon 6. Trendovi u naplati bruto PDV-a	10
Grafikon 7. Mjesečna naplata PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a	10
Grafikon 8. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a	11
Grafikon 9. Povrati PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi	12
Grafikon 10. Mjesečni povrati PDV-a (mil KM) i bazni indeksi povrata (2019=100)	12
Grafikon 11. Neto naplata PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi	13
Grafikon 12. Naplata akciza, mjesečni i kvartalni trendovi	13
Grafikon 13. Naplata akciza na duhan, mjesečni i kvartalni trendovi	14
Grafikon 14. Naplata akciza na derivate nafte, mjesečni i kvartalni trendovi	15
Grafikon 15. Naplata putarine, mjesečni i kvartalni trendovi	16
Grafikon 16. Akcize na kahvu, kvartalni trendovi	17
Grafikon 17. Kvartalni trendovi ostalih kategorija akciza (pivo; bezalkoholna pića; alkohol i alkoholna pića; vino)	18
Grafikon 18. Neto PDV (naplata i projekcije)	21
Grafikon 19. Mjesečne (lijevo) i sedmične (desno) cijene sirove nafte tipa Brent	22
Grafikon 20. Neto akcize na derivate nafte (naplata i projekcije)	22
Grafikon 21. Potrošnja derivata nafte u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu	23
Grafikon 22. Neto putarina (naplata i projekcije)	24
Grafikon 23. Projekcije prihoda od akciza na duhan	25
Grafikon 24. Neto carine (naplata i projekcije)	26
Grafikon 25. Projekcije indirektnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji	26
Grafikon 26. Projekcije trendova na tržištu cigareta	27
Grafikon 27. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu	28
Grafikon 28. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa	29
Grafikon 29. Naplata indirektnih poreza u 2023. godini i projekcije iz oktobra 2023	30

Sažetak*Projekcije makroekonomskih pokazatelja*

Prema podacima Agencije za statistiku BiH za 2022. godinu u Bosni i Hercegovini je zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu. Projekcija Direkcije za ekonomsko planiranje (mart 2024) za realni rast BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini iznosi 1,8%. Prema istoj projekciji očekuje realni ekonomski rast od 2,2% u 2024., 2,8% u 2025., 3,0% u 2026. te 3,1% u 2027. godini.

Trendovi naplate prihoda od indirektnih poreza 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren rast prihoda od indirektnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od 2006. godine u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Trendovi naplate prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu 2024

Na nivou prva tri mjeseca 2024. neto naplata prihoda od indirektnih poreza je bila veća za 239,5 mil KM u odnosu na isti period 2023, odnosno za 12,8%. Pozitivni trendovi u naplati indirektnih poreza u prvom kvartalu 2024. su bili očekivani zbog trenda rasta vrijednosti uvoza i rasta cijena u zemlji, što pogoduje ad valorem porezima (PDV, carine). Rastu naplate prihoda od indirektnih poreza značajno su doprinijele i akcize na derivate nafte i prihoda od putarine, a stopa rasta je umanjena oscilacijama naplate akciza na duhanske prerađevine, zbog efekta statističke osnovice za poređenje.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza

Imajući u vidu da visoka stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2024. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje, te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja na globalnom planu, projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2024. godinu je nešto niža od tromjesečne stope rasta i iznosi 9,7%. Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,6%, 4,1% i 4,1%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Rizici

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza. Ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

OSNOVNI SCENARIO PROJEKCIJA INDIREKTNIH POREZA

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz marta 2024. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, mart 2024

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, mart 2024) nominalnog i realnog rasta BDP-a za period 2024-2027.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, mart 2024

	Zvanični i podaci	Projekcije				
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Nominalni rast	13,7	7,8	4,7	5,1	5,2	5,2
Realni rast	3,8	1,8	2,2	2,8	3,0	3,1

Izvor: DEP, mart 2024. godine

1.1.1. Zvanični podaci za 2022. godinu

Agencija za statistiku BiH (BHAS) za 2022. godinu procjenjuje da je u Bosni i Hercegovini zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹ U DEP-u objašnjavaju² da je rast privatne potrošnje bio najzaslužniji za ostvareni ekonomski rast u 2022. godini, te da je pored povećanja finalne potrošnje došlo do određenog rasta privatnih investicija, dok javne investicije nisu ostvarile značajniji rast. Ono što je karakteristično za 2022. godinu, kako u BiH tako i na globalnom nivou, su izrazito visoke stope rasta cijena roba i usluga. Prema podacima BHAS, u BiH je u 2022. godini je u prosjeku zabilježen rast nivoa cijena od 14% u odnosu na prethodnu godinu.³

1.1.2. Ekonomska kretanja u 2023. godini

DEP-ova procjena realnog rasta BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini, izvršena na bazi raspoloživih statističkih podataka BHAS, iznosi 1,8%. U DEP-u zaključuju da je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje i investicija predstavljala ključno uporište ekonomskog rasta, dok je slabljenje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima i izvozne tražnje znatno usporilo vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini.

¹ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29.09.2023.

² DEP, Makroekonomske projekcije 2024-2026, septembar 2023

³ BHAS, Indeks potrošačkih cijena u Bosni i Hercegovini, Tematski bilten TB 09, Sarajevo 2023

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

1.1.3. Projekcije za period 2024-2027

U DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja za period 2024-2027 se ističe da ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, naročito u zemljama EU27, predstavljaju važnu strukturnu odrednicu ekonomskih kretanja u BiH. Posebno ističu da su u proteklom periodu svjetsku ekonomiju obilježili veliki izazovi, kao što su globalna pandemija, sukobi u Ukrajini i dr., a da se negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja manifestuju kroz trgovinske, finansijske i cjenovne šokove u BiH. Osim toga, takođe navode da, pored eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavljaju i institucionalni kapaciteti zemlje u provedbi strukturalnih reformi. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje realni ekonomski rast od 2,2% u 2024., 2,8% u 2025., 3,0% u 2026. te 3,1% u 2027. godini (Tabela 1).

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodatnu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulirana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)⁴. Politika akciza na duhan u 2024. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom⁵ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini, okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁶ Zakonom⁷ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

1.3.1. Naplata u periodu 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od indirektnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od uvođenja PDV-a (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). Procjenjuje se da je u 2023. godini

⁴ Napominjemo da su se izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) počele primjenjivati od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UIO.

⁵ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2024. godinu (Službeni glasnik BiH br. 87/23).

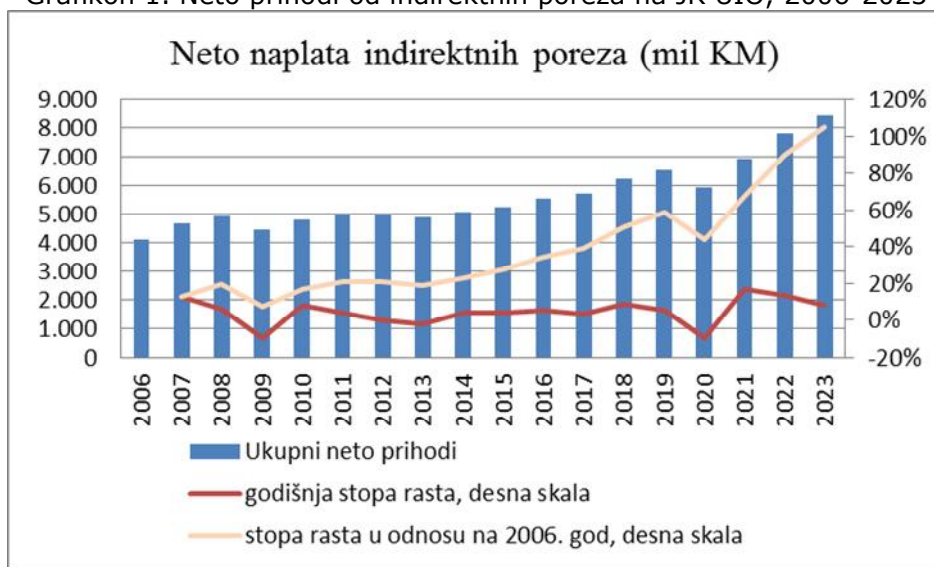
⁶ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14).

⁷ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 01.08.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom člana 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

iznosio 17,2%.⁸ Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je takođe varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2%, što je maksimum od uvođenja PDV-a. U 2022. godini iznosio je 19,9%, a procjenjuje se da je iznosio 20% u 2023. godini.

Grafikon 1. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2023

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Indirektni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3	17,2	17,2
Indirektni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9	20,0

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO, BHAS⁹ i projekcija DEP-a za 2023. godinu (mart 2024)

U Grafikonu 2. je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2006-2023 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize¹⁰ na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom nivou sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog

⁸ Riječ je o procjeni, jer u vrijeme pripreme dokumenta nisu bili dostupni zvanični podaci o makroekonomskim pokazateljima na stranici BHAS, nego su korištene projekcije DEP-a.

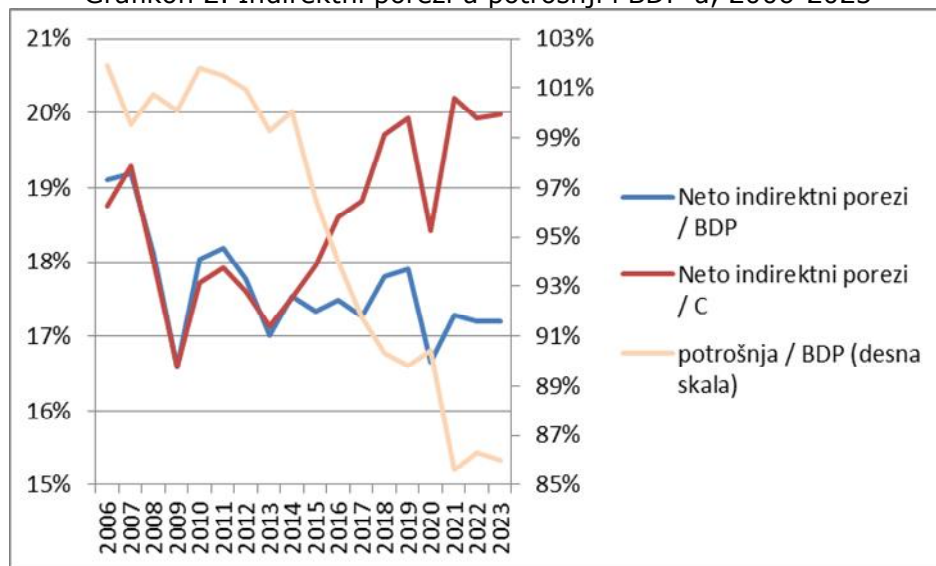
⁹ Bruto domaći proizvod - vanredno saopćenje od 19.07.2021. godine; Agencija za statistiku BiH; (za podatke 2006-2014); Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu 2022, objavljen 29.12.2023. godine; Agencija za statistiku BiH; (za podatke 2015-2022)

¹⁰ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2023. godini on je iznosio 86%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

Procjenjuje se da je u 2023. godini udio indirektnih poreza u BDP-u ostao na nivou iz prethodne godine i da je iznosio 17,2%. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, stagniranje indirektnih poreza u BDP u 2023. godini kumulativni je rezultat godišnjeg rasta udjela indirektnih poreza u potrošnji za 0,06 p.p., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 0,29 p.p.

Grafikon 2. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

1.3.2. Naplata u periodu januar – mart 2024.g.

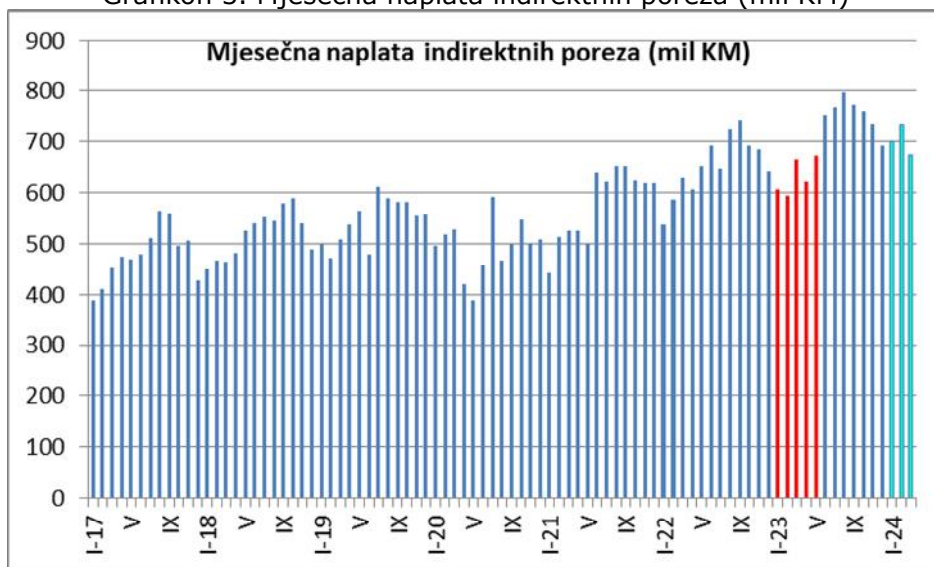
U 2024. nastavljani su pozitivni trendovi u naplati prihoda od indirektnih poreza. U januaru i februaru 2024. su ostvarene visoke mjesečne stope rasta od 15,5% i 23,1%, respektivno, tako da je u prva dva mjeseca ostvaren rast neto prihoda od 19,2%. Visoke stope rasta u prva dva mjeseca 2024. dijelom su posljedica tzv. efekta baze. U prvih pet mjeseci 2023. je zabilježena značajno niža naplata prihoda od indirektnih poreza (Grafikon 3, crveno), kao posljedica rata u Ukrajini, visokih isplata povrata PDV-a i prelaska na novi režim plaćanja akciza na duhanske prerađevine. Niža statistička osnovica rezultira višim mjesečnim stopama rasta u 2024., iako su naplaćenih prihodi u prva tri mjeseca (Grafikon 3, zeleno) daleko manji od prihoda koji su ostvareni u drugom dijelu 2023. godine¹¹.

Prema preliminarom izvještaju o gotovinskom toku na JR UIO u martu 2024. neto naplata je bila veća za 9 mil KM u odnosu na neto naplatu u istom mjesecu 2023., odnosno za 1,4%. Usporavanje stope rasta u martu je posljedica povećanih isplata povrata PDV-a u tom mjesecu.

Skromniji rast naplate u martu imao je za posljedicu usporavanje rasta kumulativne naplate. Na nivou prva tri mjeseca 2024. neto naplata je bila veća za 239,5 mil KM u odnosu na isti period 2023, odnosno za čak 12,8%.

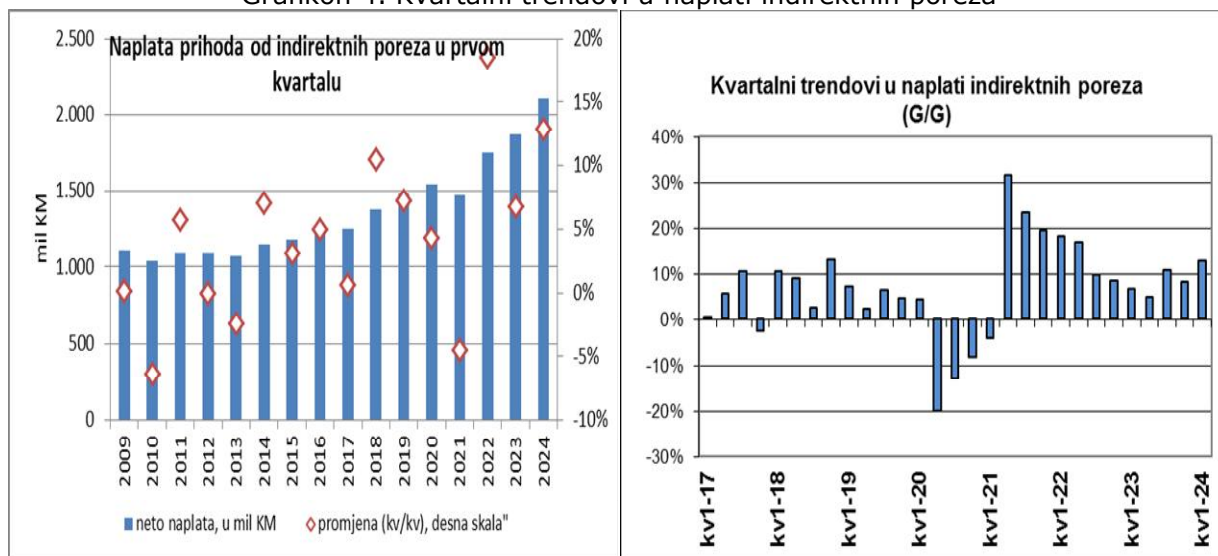
¹¹ Za analizu mjesečne naplate prihoda od indirektnih poreza uzet je period od 2017. godine, budući da obuhvata uticaj izmjene politika indirektnih poreza (oporezivanje putarinom), efekte pandemije i rata u Ukrajini i na Bliskom Istoku.

Grafikon 3. Mjesečna naplata indirektnih poreza (mil KM)

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 4. Kvartalni trendovi u naplati indirektnih poreza

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

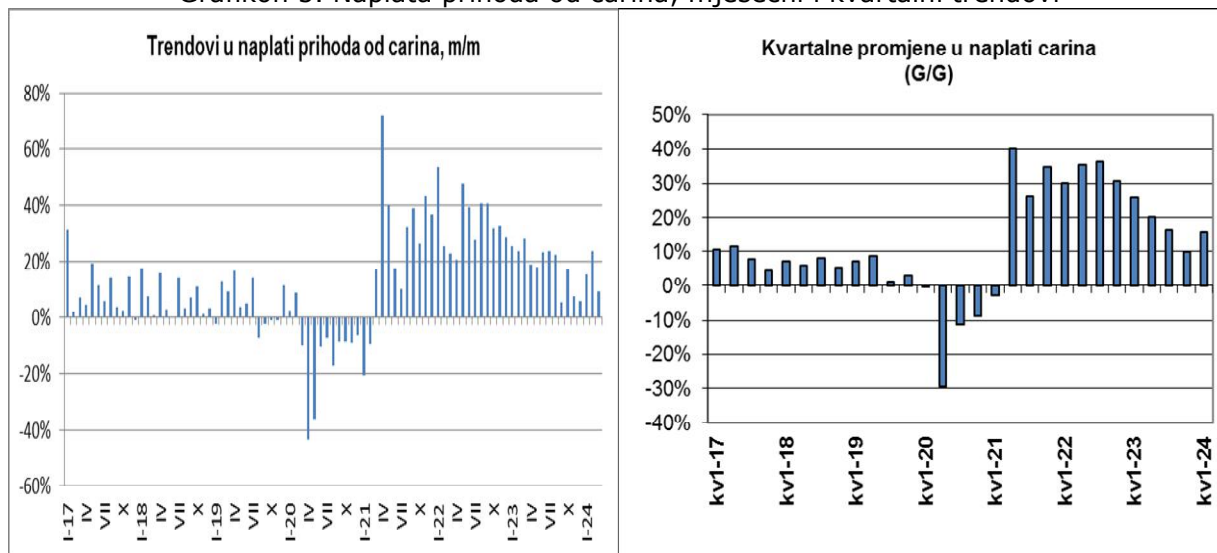
Grafikon 4 (lijevo) pokazuje rastući trend naplate prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu u apsolutnom iznosu u odnosu na prvi kvartal prethodnih godina. Jedino je smanjenje naplate zabilježeno u prvom kvartalu 2021, kao posljedica efekata pandemije u odnosu na višu baznu osnovicu iz prvog kvartala 2020. Primjetan je rastući trend u naplati indirektnih poreza u posljednja tri kvartala (drugo polugodište 2023. i prvi kvartal 2024), nakon opadajućeg trenda od trećeg kvartala 2022. (Grafikon 4, desno).

Naplata prihoda po vrstama

Carine

Nakon visokih mjesečnih stopa rasta prihoda od carina u prvih osam mjeseci 2023., koje su se kretale u rasponu od 20% do 30%, do kraja godine došlo je do usporavanja rasta, sa znatno nižim mjesečnim stopama. Međutim, u prva tri mjeseca 2024. je ponovno zabilježen snažan rast prihoda od carina, u januaru 15,5%, u februaru čak 23,6%, a u martu skromnijih 9,2% (Grafikon 5, lijevo). Oporavak naplate prihoda od carina se odrazio i na stopu rasta u prvom kvartalu 2024. Zabilježen je rast od 15,7%, što je znatno više nego u četvrtom kvartalu 2023. (Grafikon 5, desno). S obzirom da su carine zadržane samo na ograničen broj roba koje se uvoze iz EU, te na uvoz roba iz Kine i ostalih trećih zemalja, trendovi u naplati prihoda od carina su usko vezani sa uvozom roba iz tih zemalja i regiona. Prema raspoloživoj vanjskotrgovinskoj statistici¹² u prva dva mjeseca 2024. uvoz iz EU je rastao po stopi od 7,2%, a iz trećih zemalja po stopi od 4,5%.

Grafikon 5. Naplata prihoda od carina, mjesečni i kvartalni trendovi

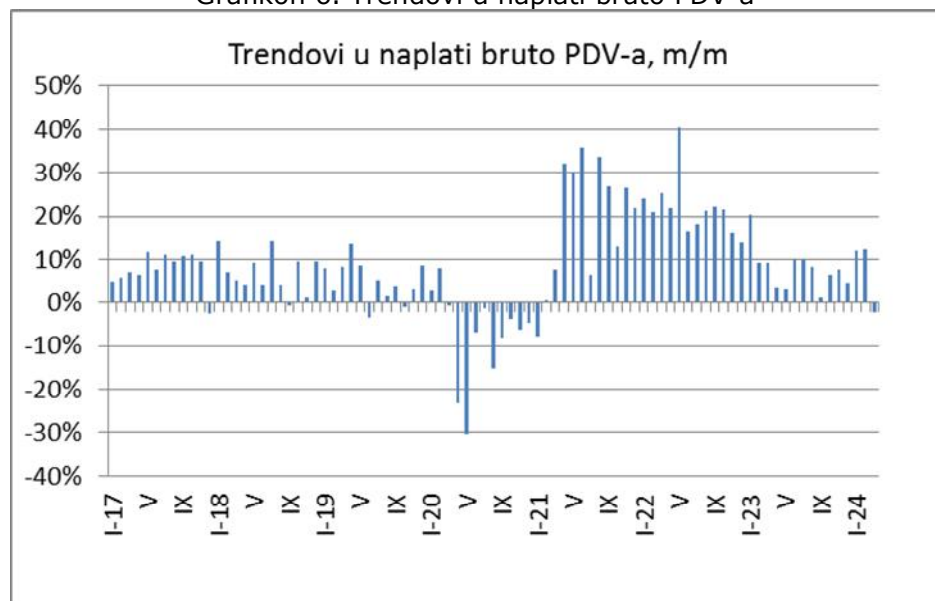
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

PDV

Nakon umjereno visokih stopa rasta u posljednja četiri mjeseca 2023. u januaru i februaru 2024. ponovno su ostvarene visoke stope rasta bruto naplate PDV-a, oko 12% (Grafikon 6). Međutim, u martu je ostvaren pad bruto naplate PDV-a od -2,1%, što je kumulativnu stopu rasta u prva tri mjeseca smanjilo na 7%.

¹² Izvor: Agencija za statistiku BiH, izračun OMA.

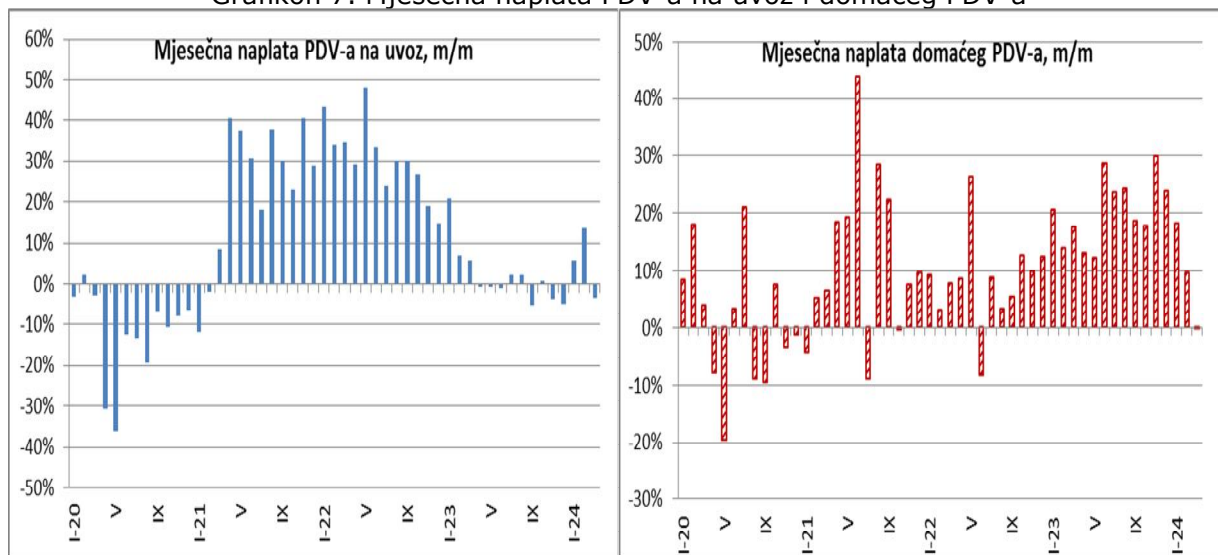
Grafikon 6. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Analiza strukture bruto PDV-a u prva dva mjeseca 2024. ukazuje na zaključak da je snažan rast bruto naplate PDV-a rezultat rasta obje komponente, PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a. Međutim, u martu je zabilježen pad PDV-a na uvoz od -3,5% (Grafikon 7, lijevo), a naplata domaćeg PDV-a je bila na nivou naplate u martu 2023. (Grafikon 7, desno).

Grafikon 7. Mjesečna naplata PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a

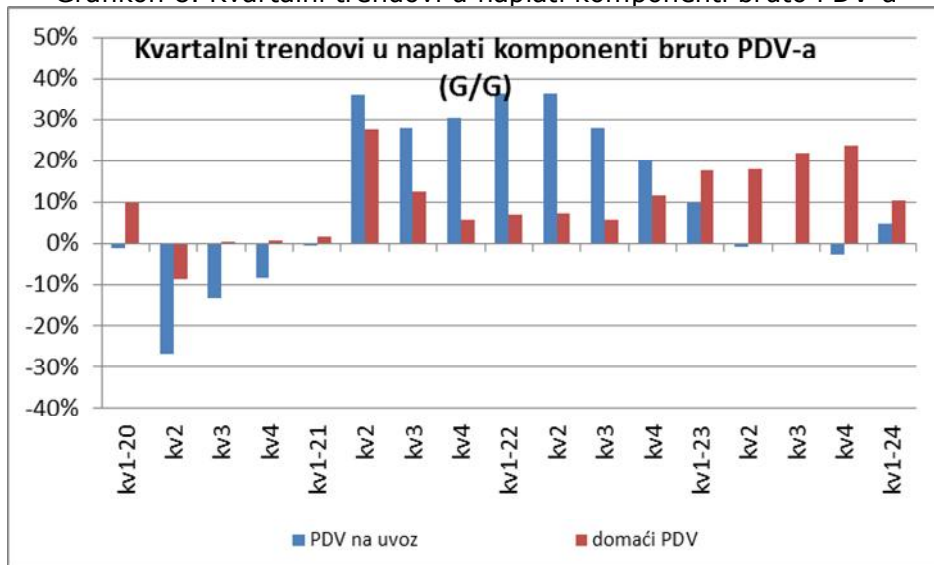

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Ipak, lošija naplata PDV-a na uvoz u martu nije ugrozila pozitivne trendove u prva dva mjeseca, te je u prvom kvartalu 2024. ostvarena pozitivna stopa rasta PDV-a na uvoz od 4,7%. To je, ujedno, prvi kvartal sa pozitivnim rastom PDV-a na uvoz nakon tri kvartala negativnog rasta u 2023. (Grafikon 8). S druge strane, naglo pogoršanje naplate domaćeg PDV-a u martu smanjilo je stopu

rasta domaćeg PDV-a u prvom kvartalu na 10,3%, što je znatno niže od stopa rasta u prethodna četiri kvartala (Grafikon 8).

Grafikon 8. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da je za prva tri mjeseca kumulirano 24,6 mil KM neusklađenih prihoda, može se očekivati i veći rast domaćeg PDV-a u prvom kvartalu, jer se znatan dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a. Treba napomenuti da, i pored lošijeg učinka u martu, stopa rasta domaćeg PDV-a u prvom kvartalu uveliko premašuje projekcije potrošnje. Da li se radi o usporavanju rasta cijena u zemlji, pokazaće kretanja naplate u narednim mjesecima, no, dalji rast domaćeg PDV-a po visokim stopama moguće je jedino rastom cijena roba u zemlji, bilo kao posljedica rasta cijena energenata i/ili ostalih dobara iz uvoza ili rastom cijena dobara koja imaju monopolski položaj na tržištu BiH (npr. lokalna dobra kod kojih je neelastična potražnja).

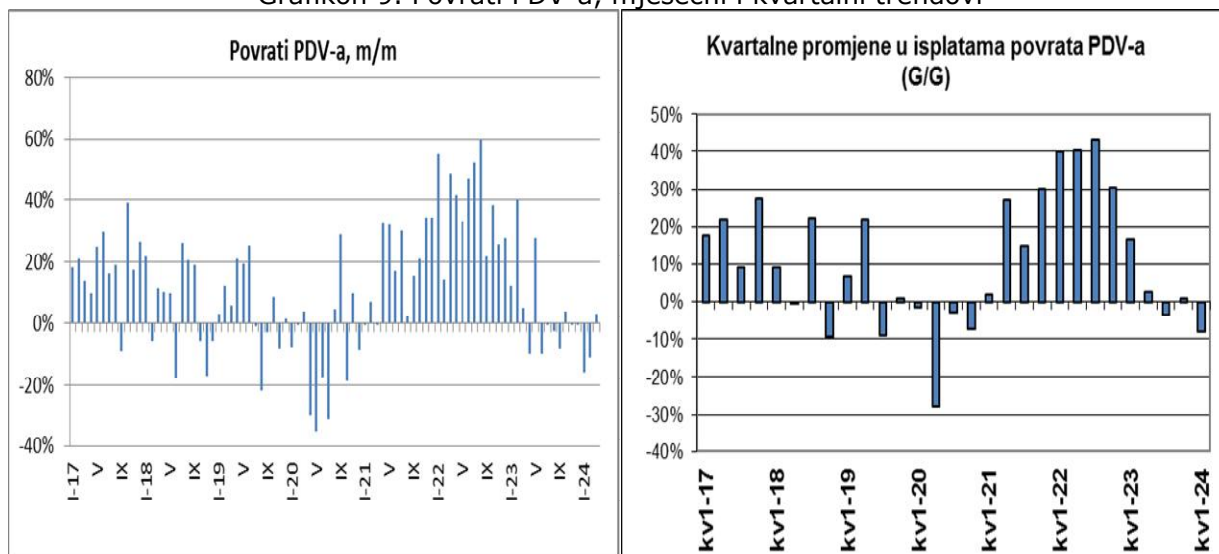
U prva dva mjeseca 2024. isplate povrata PDV-a su bile znatno manje od isplata u istom periodu 2023., u januaru manje za 15,9% u odnosu na januar 2023., a u februaru manje za 11,2% u odnosu na isti mjesec 2023. (Grafikon 9, lijevo). Radi se o nastavku pozitivnih trendova u pogledu isplata povrata koji traju od maja 2023. Smanjene isplate povrata su povezane sa padom uvoza i, pogotovo, sa padom izvoza BiH. U skladu sa rokovima¹³ iz Zakona o PDV-u u periodu januar - mart 2024. godine su realizirani povrati izvozniciima koji su prijavljeni na prijavama PDV-a iz perioda novembar 2023 - februar 2024, te povrati uvozniciima iz prijava PDV-a iz perioda oktobar 2023 - januar 2024. Tendovi u isplatama povrata krajem 2023. i početkom 2024. povezani su i sa dešavanjima u velikim kompanijama. Tako je obustava rada Arcelor Mittala, kao velikog izvoznika, imala za posljedicu manje isplaćene povrate PDV-a početkom 2024.¹⁴ S druge strane, u martu su isplate povrata PDV-a povećane za 2,9%, kao posljedica jednokratne isplate povrata PDV-a po osnovu obustave investicija u TE Tuzla¹⁵.

¹³ Prema Zakonu o PDV-u povrati pretežitim izvozniciima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave, a povrati ostalim obveznicima (ostali izvoznici i uvoznici) u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave.

¹⁴ Kompanija Arcelor Mittal je obustavila proizvodnju od novembra 2023. do januara 2024. zbog nepovoljnih uvjeta na svjetskom tržištu u pogledu cijena čelika. Radi se o kompaniji koja ima udio od 3,4% u godišnjim isplatama povrata PDV-a.

¹⁵ Radi se o čak 18,4% ukupno isplaćenih povrata PDV-a u martu 2024.

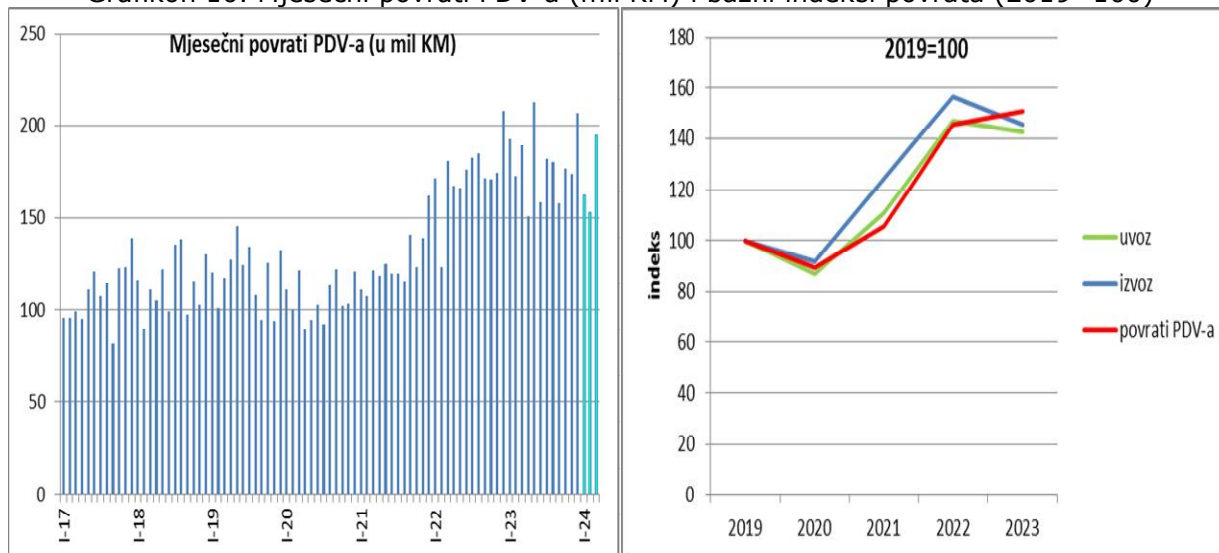
Grafikon 9. Povrati PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Blagi rast povrata PDV-a u martu nije u većoj mjeri pogoršao trendove u prva tri mjeseca 2024. U prvom kvartalu 2024. zabilježen je pad povrata PDV-a od 8%, što je najveći pad još od vremena pandemije u 2020. godini (Grafikon 9, desno). U prvom kvartalu 2024. obveznicima je vraćeno 22,3 mil KM povrata manje nego u prvom kvartalu 2023., dok su povрати međunarodnim projektima bili manji za 20,9 mil KM.

Grafikon 10. Mjesečni povrati PDV-a (mil KM) i bazni indeksi povrata (2019=100)

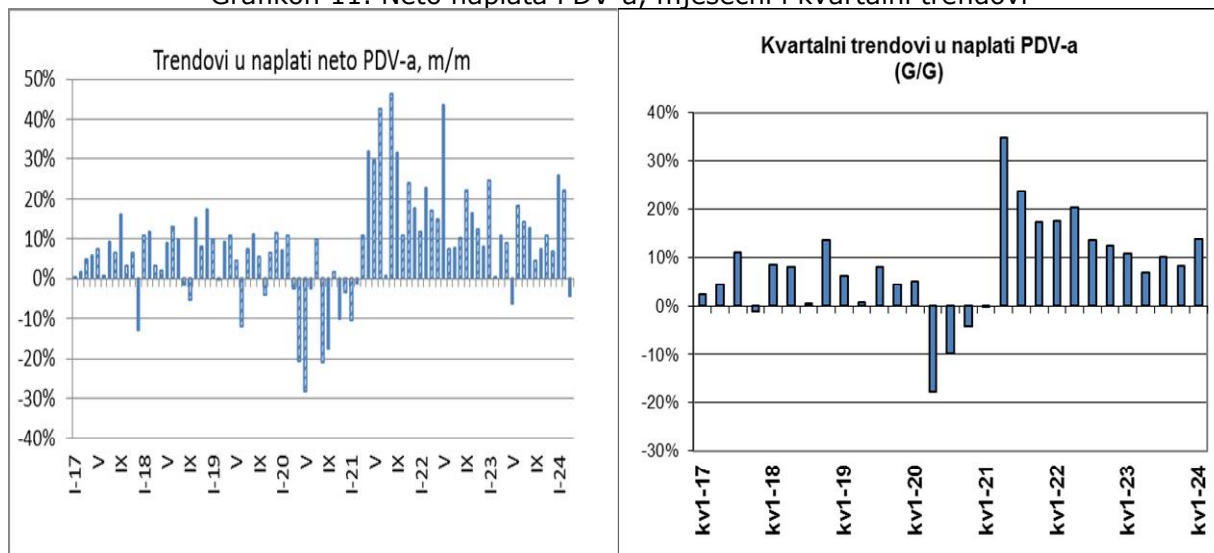

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

U cjelini, kada se posmatraju isplate povrata u apsolutnom iznosu u odnosu na godine prije pandemije i rata u Ukrajini, može se zaključiti da je u 2024. nastavljen trend jako visokih isplata iz 2022. i 2023. godine, kao posljedice enormnog rasta cijena na svjetskom tržištu, koje se nužno reflektiraju na iznose zahtjeva za povrat PDV-a (Grafikon 10, lijevo). Takav zaključak potvrđuje poređenje uvoza i izvoza u periodu 2020-2023 sa baznom 2019. godinom, kao posljednjom godinom sa stabilnim ekonomskim trendovima. Rast cijena roba na svjetskom tržištu je povećao

vrijednost uvoza i izvoza za više od 40 indeksnih poena (Grafikon 10, desno), što se onda reflektiralo i na visinu isplata povrata PDV-a.

Grafikon 11. Neto naplata PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

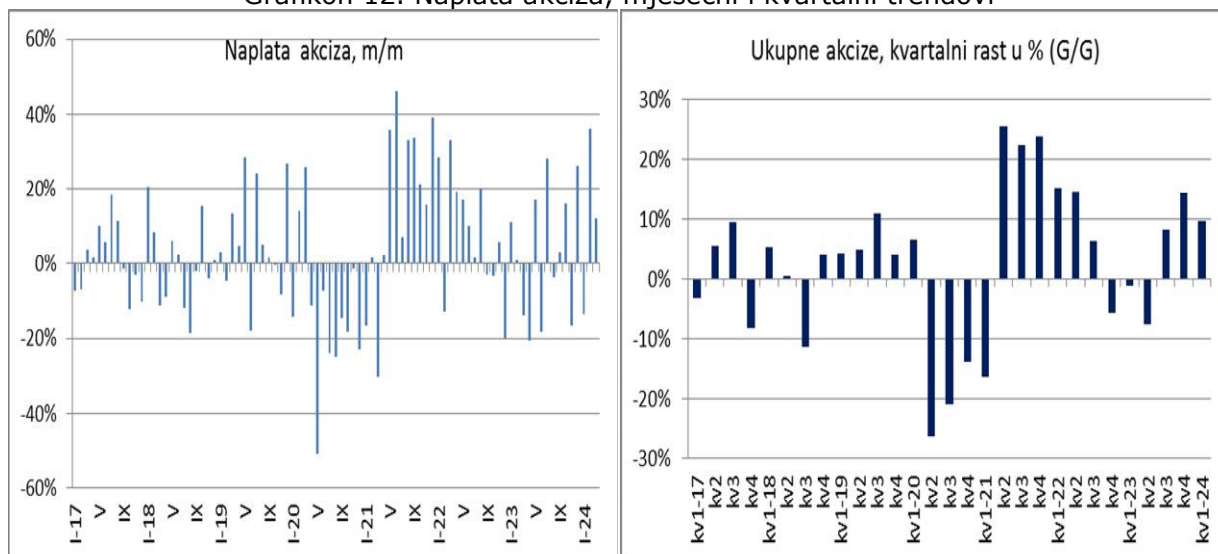
Kao posljedica pozitivnog kumulativnog efekta - rasta bruto naplate i smanjenja povrata - mjesečne stope rasta neto PDV-a u januaru i februaru 2024. su iznosile 25,8% i 22,2% respektivno (Grafikon 11, lijevo). Međutim, u martu su zabilježeni suprotni trendovi, pad bruto naplate i povećanje povrata, a kao posljedica negativnog kumulativnog efekta zabilježen je pad neto naplate PDV-a od 4,3% (Grafikon 11, lijevo). Lošija naplata neto PDV-a u kvartalu ipak nije mogla ozbiljnije ugroziti visoku kumulativnu stopu rasta, tako je na nivou prvog kvartala 2024. ostvaren rast od 13,8%, najviše od drugog kvartala 2022. (Grafikon 11, desno). Nakon usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati i viša stopa rasta u prvom kvartalu 2024., jer se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a.

Akcize

U prva dva mjeseca 2024. nastavljen je oscilatorni trend naplate prihoda od akciza koji traje još od druge polovine 2022. (Grafikon 12, lijevo).

Trend se odlikuje snažnim mjesečnim skokovima i padovima naplaćenih prihoda od akciza, sa mjesečnim stopama rasta u rasponu od -20% do +40%. Nakon visokog rasta u decembru 2023. od 26,2% u januaru 2024. je ostvaren pad naplate od -11%, a u februaru rast od čak 35,9%. Naplata akciza se stabilizirala u martu 2024., kada je ostvaren rast od 12,3% u odnosu na isti mjesec 2023. (Grafikon 12, lijevo). U konačnici, u prvom kvartalu je ostvaren rast prihoda od akciza od 9,7%, a time se nastavlja trend pozitivnih stopa rasta iz drugog polugodišta 2023. (Grafikon 12, desno).

Grafikon 12. Naplata akciza, mjesečni i kvartalni trendovi

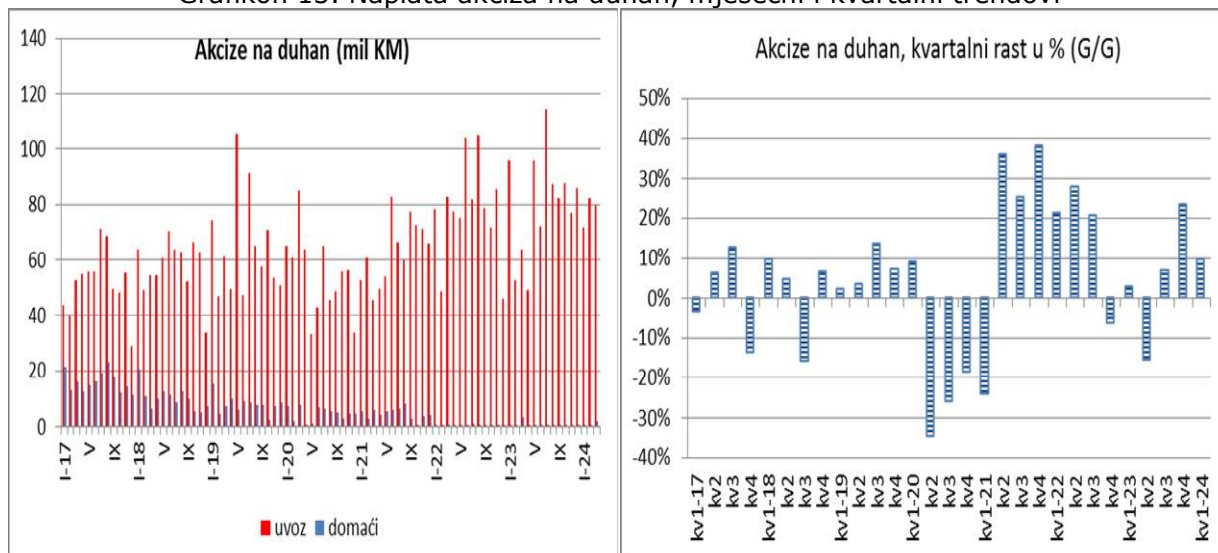

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Oscilacije prihoda od akciza uglavnom su posljedica snažnih oscilacija u naplati akciza na duhanske prerađevine, koje imaju najveći ponder u strukturi prihoda od akciza. Iako značajne, akcize na derivate nafte, ukoliko imaju iste trendove naplate kao i akcize na duhanske prerađevine, mogu pojačati oscilacije ukupne naplate akciza, a ukoliko su im trendovi različitog predznaka tada djeluju kompenzirajuće i stabilizirajuće na stope rasta ukupnih prihoda od akciza.

Naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine je u porastu, u pogledu naplaćenih iznosa, no, i dalje sa snažnim mjesečnim oscilacijama, što je više posljedica efekta baze, a manje naplate akciza u apsolutnom iznosu (Grafikon 13, lijevo).

Grafikon 13. Naplata akciza na duhan, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Koliko je snažan efekat baze govori činjenica da je u januaru 2024. zabilježen pad prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 25,1%, a u februaru rast od enormnih 56,9%. I u martu je ostvarena visoka stopa rasta od 22,3%. Na nivou kvartala ostvaren je rast od 9,6% u odnosu na isti kvartal 2023. Time je nastavljen pozitivan trend rasta prihoda od akciza na duhanske prerađevine iz drugog polugodišta 2023. (Grafikon 13, desno).

Oscilacije u naplati akciza na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom da samo dvije duhanske korporacije uplaćuju preko 83% prihoda od akciza, te, imajući to u vidu, svaka promjena poslovnih politika ove dvije korporacije se neminovno odražava na ukupnu naplatu akciza na duhanske prerađevine. Drugi razlog za snažne oscilacije u naplati akciza početkom 2024. jeste efekat baze, koji je rezultat prelaska na novi način plaćanja akciza u prvim mjesecima 2023. Novi režim plaćanja, koji je u velikoj mjeri promijenio dinamiku uplate akciza, podrazumijeva uplatu akciza u momentu uvoza, umjesto u momentu preuzimanja akciznih markica. Posljedica novog režima plaćanja akciza je raskorak između obračunatih (prilikom preuzimanja akciznih markica) i plaćenih akciza (prilikom uvoza). Diskrepanca je tokom 2023. godine rasla, da bi u decembru pala na 99,4 mil KM. U januaru 2024. diskrepanca je iznosila 36 mil KM, a za dva mjeseca 2024. iznosila je 47,6 mil KM. Očekivanja su da će se shema plaćanja stabilizirati tokom 2024. godine, što bi trebalo diskrepancu svesti na minimum¹⁶.

Povećano povlačenje akciznih markica u januaru 2024. treba posmatrati i u vezi sa najavljenim povećanjem maloprodajnih cijena cigareta¹⁷. Do sada su duhanske kompanije pred povećanje cijena imale praksu da plasiraju povećane količine cigareta očekujući da će potrošači povećati kupovine cigareta po starim cijenama.

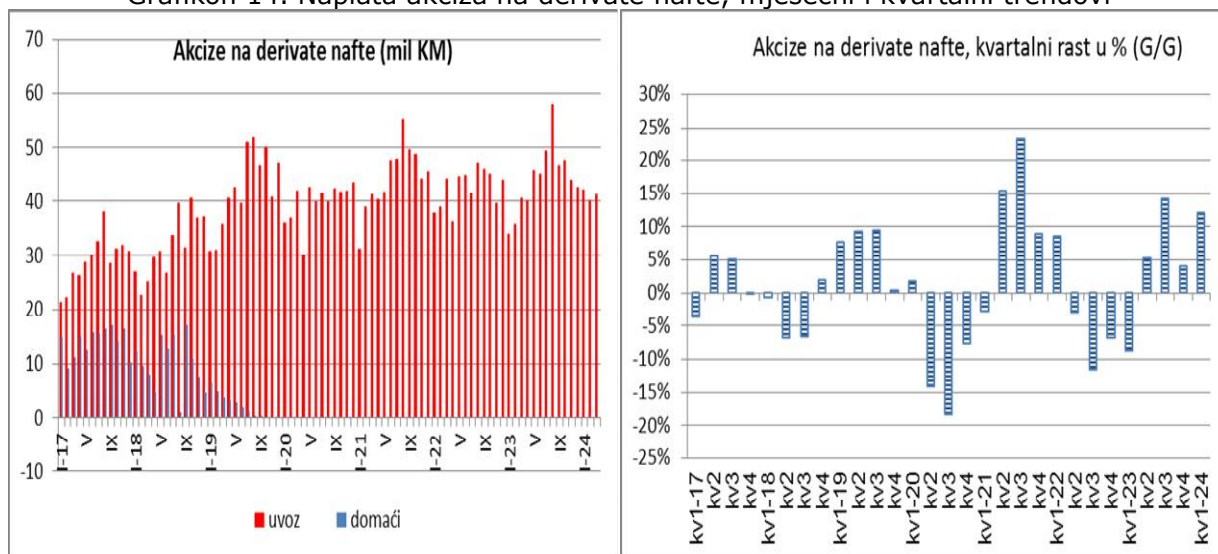
Naplata akciza na derivate nafte u apsolutnom iznosu prati dosadašnju shemu naplate, samo na višem nivou (Grafikon 14, lijevo). Trendovi u naplati akciza na derivate nafte su se poboljšali od aprila 2023. jer su se stabilizirale cijene nafte na svjetskom tržištu, a potom i derivata na tržištu BiH. Imajući to u vidu, pad prihoda od akciza na derivate nafte u decembru 2023. više predstavlja izuzetak od kontinuiranog trenda rasta, dok je visoka stopa rasta prihoda od akciza na derivate nafte u januaru i februaru od 24,3% i 12%, respektivno, posljedica niske baze iz istog perioda 2023. Tada je potrošnja derivata bila niža zbog viših maloprodajnih cijena derivata, a time je bila niža i naplata akciza.

U martu je ostvaren skroman rast prihoda od akciza na derivate nafte od 1,7%, vjerovatno, kao posljedica rasta maloprodajnih cijena u zemlji. Lošiji trendovi u martu su u određenoj mjeri umanjili efekte visoke naplate akciza u prva dva mjeseca 2024., te je na nivou kvartala ostvaren rast od 12%. Zadržan je pozitivan trend rasta prihoda od akciza već četvrti kvartal uzastopno, sa stopama rasta iznad rasta realne potrošnje (Grafikon 14, desno).

¹⁶ U režimu plaćanja akciza pri preuzimanju markica vremenski period između preuzimanja markica i plasmana cigareta sa tim markicama je iznosio oko mjesec i po dana. Količina preuzetih markica nije zavisila samo od dinamike prodaje već i od potrebnih finansijskih sredstava koje je nužno angažirati za plaćanje akciza dosta ranije, čak prije same proizvodnje cigareta. U novom režimu plaćanja relevantan je vremenski razmak između uvoza cigareta, kada se plaćaju akcize, i njihove prodaje. Stoga, vrijeme preuzimanja akciznih markica, kada se obračunavaju akcize, nije više relevantno za gotovinski tok kompanije.

¹⁷ Povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 19.2.2024., a drugog dijela 1.3.2024.

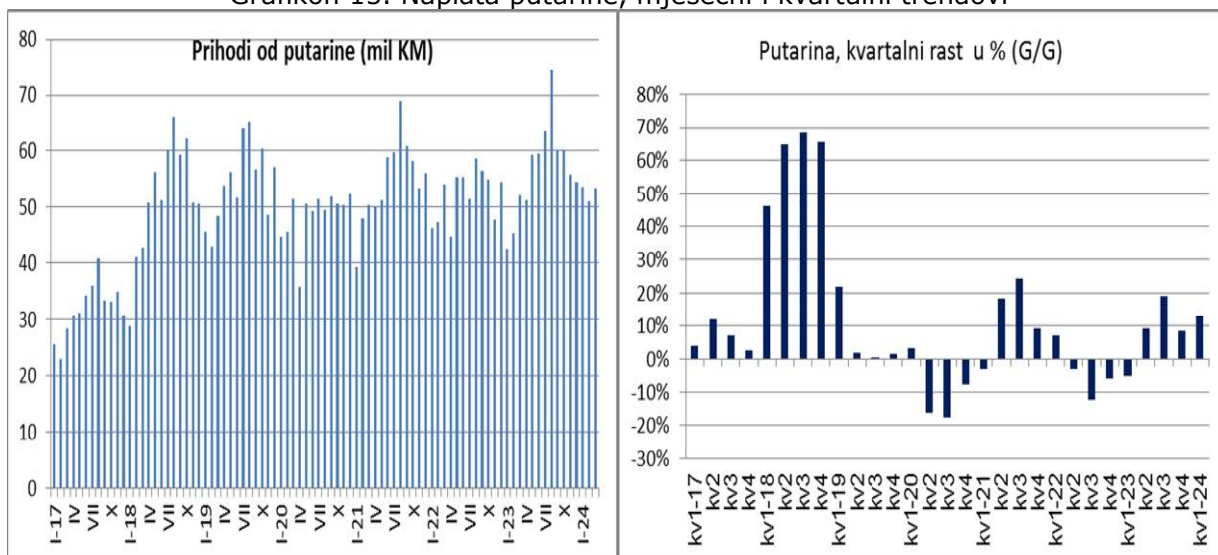
Grafikon 14. Naplata akciza na derivate nafte, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Pregled mjesečne naplate putarine (Grafikon 15, lijevo) pokazuje pravilnu shemu naplate u svim godinama osim 2020. (pandemijska godina) i 2022. (rat u Ukrajini), koju manifestira niža naplata u prvom kvartalu, postepen rast do vrhunca naplate u avgustu, postepeno smanjenje prihoda te niža naplata u četvrtom kvartalu. Isto tako, shema naplate se ponavlja, ali iz godine u godinu na višem nivou prihoda.

Grafikon 15. Naplata putarine, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

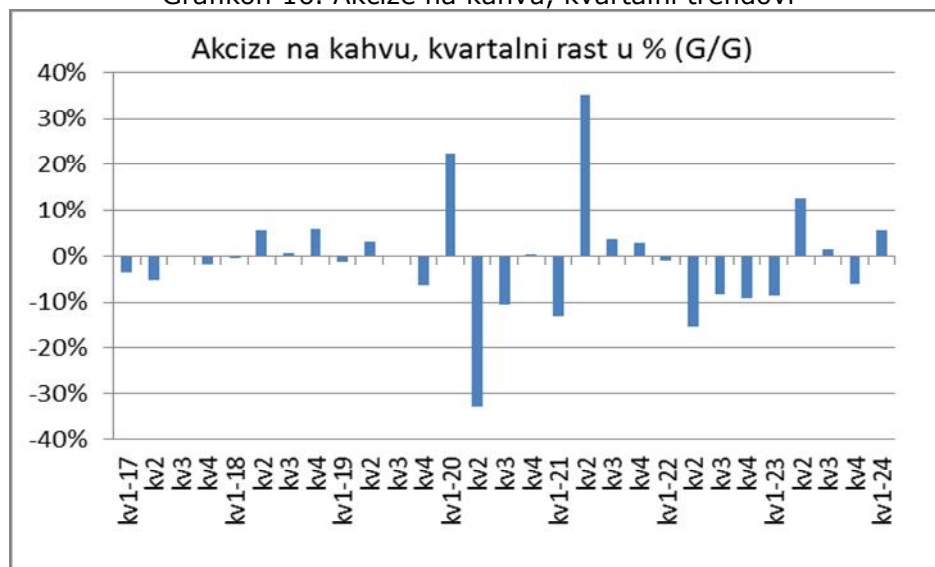
Trendovi u naplati putarine prate trendove u naplati akciza na derivate. Mala odstupanja u odnosu na trendove u naplati akciza na derivate nafte su posljedica različitih osnovica za naplatu akciza i putarine, te u manjoj mjeri oslobađanja od plaćanja putarine¹⁸. Na nivou prvog kvartala ostvaren

¹⁸ Rješenjima Vijeća za državnu pomoć BiH osporeno je oslobađanje rudnika i termoelektrana, a jedino je nesporno oslobađanje putarine koje je omogućeno željeznicama.

je rast od 13,1%, čime je nastavljen pozitivan trend rasta prihoda od putarine iz prethodna tri kvartala (Grafikon 15, desno).

Nakon lošije naplate akciza na kahvu u većem dijelu 2023. godine, u prvom kvartalu 2024. je zabilježen rast od 5,7% (Grafikon 16).

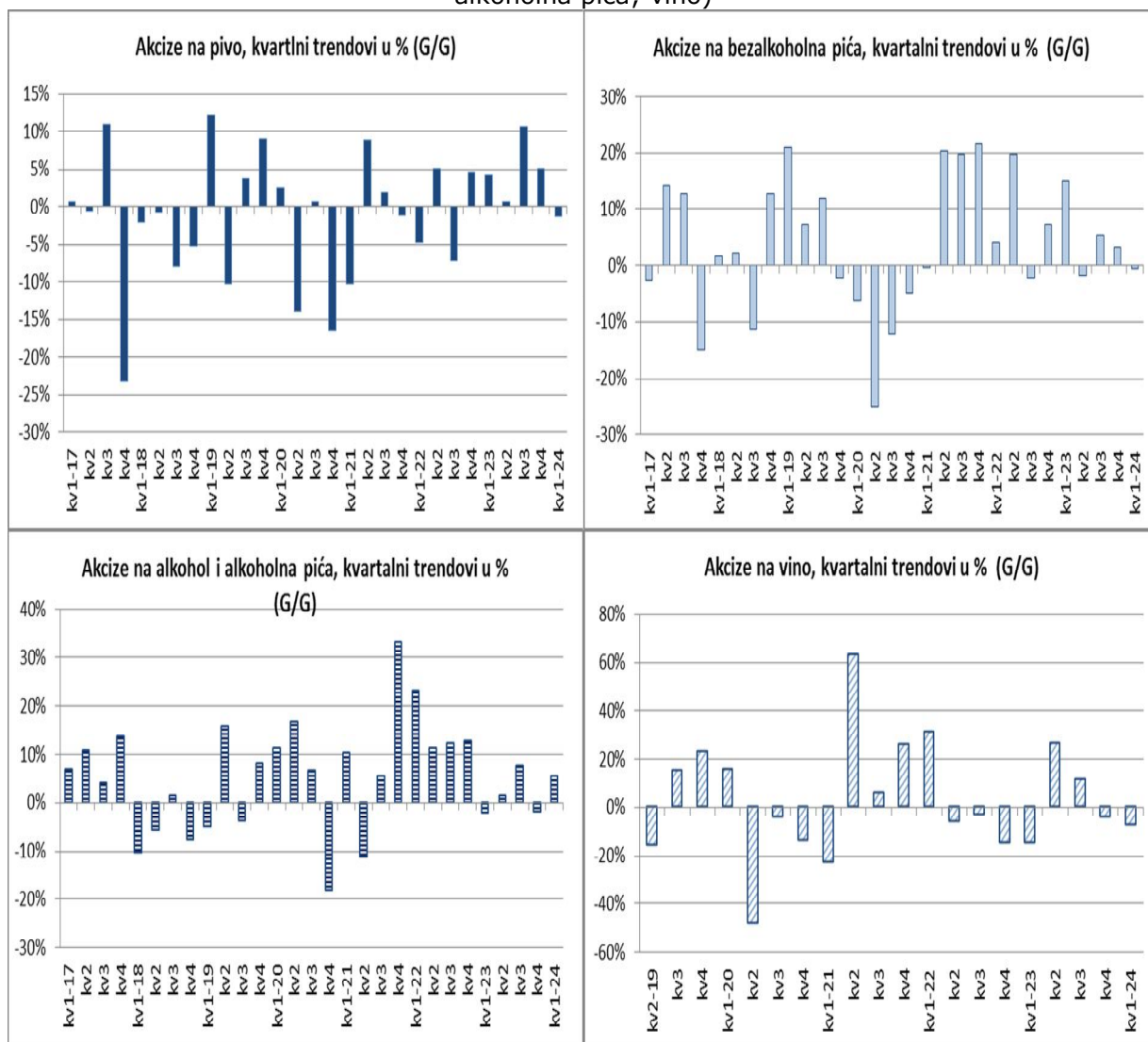
Grafikon 16. Akcize na kahvu, kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Kada se radi o naplati prihoda od akciza na grupaciju proizvoda koju čine alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, pivo i vino, u prvom kvartalu 2024. rast naplate je ostvaren jedino kod akciza na alkohol i alkoholna pića (+5,5%), dok je u naplati akciza na pivo, vino i bezalkoholna pića ostvaren pad prihoda od akciza od -1,3%, -0,6% i -7,6%, respektivno, u odnosu na prvi kvartal 2023. (Grafikon 17).

Grafikon 17. Kvartalni trendovi ostalih kategorija akciza (pivo; bezalkoholna pića; alkohol i alkoholna pića; vino)

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2024-2027 (osnovni scenario)

Projekcije prihoda za period 2024-2027 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2024-2027), april 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2024	2025	2026	2027
	2023	2024	2025	2026	2027					
PDV	5.586,6	6.146,9	6.366,9	6.622,6	6.886,6		10,0%	3,6%	4,0%	4,0%
Akcize	1.604,0	1.782,3	1.846,5	1.916,4	1.988,4		11,1%	3,6%	3,8%	3,8%
Carine	506,7	542,3	575,4	623,2	669,9		7,0%	6,1%	8,3%	7,5%
Putarina	677,7	725,9	746,2	768,6	792,4		7,1%	2,8%	3,0%	3,1%
Ostalo	59,5	54,9	54,9	54,9	54,9		-7,7%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	8.434,5	9.252,3	9.589,9	9.985,6	10.392,2		9,7%	3,6%	4,1%	4,1%
Namjenska putarina *)	-423,5	-453,7	-466,4	-480,4	-495,2		7,1%	2,8%	3,0%	3,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	8.011,0	8.798,6	9.123,5	9.505,3	9.897,0		9,8%	3,7%	4,2%	4,1%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UIO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO).

Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, april 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2023	2024	2025	2026	2027
PDV	11,4%	12,0%	11,8%	11,7%	11,5%
Akcize	3,3%	3,5%	3,4%	3,4%	3,3%
Carine	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	18,0%	17,8%	17,6%	17,4%
Namjenska putarina	-0,9%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	17,1%	16,9%	16,7%	16,6%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a, mart 2024

2.1. Projekcije za 2024. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2024. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz posljednjih nekoliko godina, zbog turbulencija na globalnom nivou koje su se prelile u BiH. Dinamika naplate prihoda u 2020. i 2021. godini izašla je iz ranijih shema zbog efekata virusa korona. Mjesečna dinamika neto prihoda od indirektnih poreza u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. *pre-COVID-19* sezonske sheme. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata u 2021. godini je takođe poprilično odudarala. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza bio još viši nego u 2020. godini što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini. Uprkos poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine. Mjesečne stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza bile su pozitivne tokom cijele godine, dok se dinamika prihoda poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu. To posebno važi za prihode od PDV-a, akcize na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok su prihodi od akciza na derivate nafte i putarina, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupali od stare sezonske sheme. Prihodi od akciza na duhan i kahvu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu. U 2023. godini su tokom cijele godine mjesečne stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza bile pozitivne (0,9% do 19,4%).

Ipak, za analizu naplate prihoda u prvom kvartalu 2024. i izradu projekcija bitno je naglasiti da je osnovica za poređenje za prvih pet mjeseci znatno niža nego u ostalim mjesecima 2023. godine zbog uticaja sljedećih faktora u navedenom periodu:

- rata u Ukrajini, koji je imao za posljedicu destabilizaciju tržišta energenata, sirovina i ostalih roba, što se, očekivano, prelilo i na tržište BiH uzrokujući pad potrošnje energenata i, posljedično, nižu naplatu akciza i putarine u 2022. i 2023.;
- visokih povrata PDV-a, koji su se stabilizirali i počeli smanjivati tek u drugom polugodištu 2023;
- prelaska na novi režim plaćanja akciza na duhanske prerađevine, koji se odvijao u nekoliko mjeseci zbog potrebnih tehničkih priprema, a puni negativni efekat na naplatu prihoda se ispoljio u prvih nekoliko mjeseci 2023, smanjujući osnovicu za poređenje u 2024.

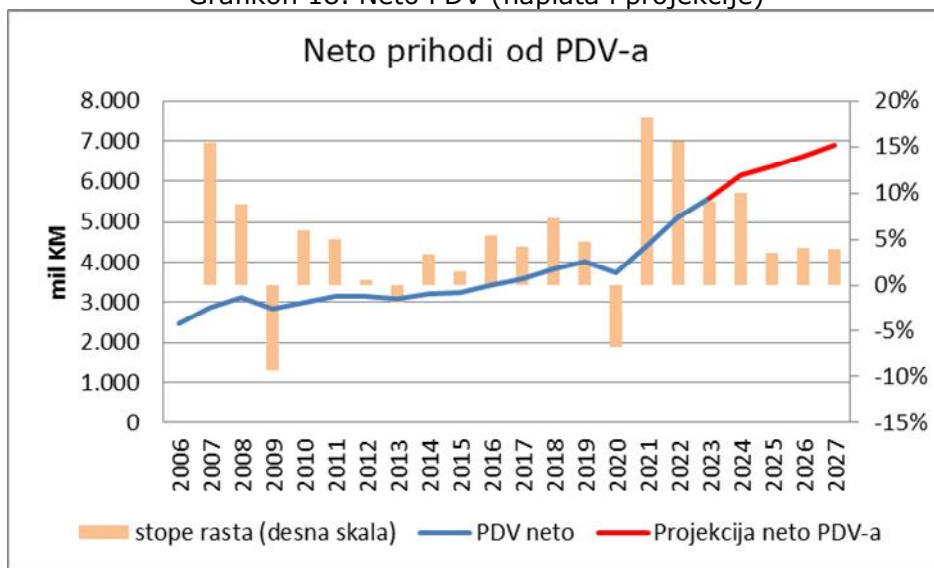
U prva tri mjeseca 2024. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza od 12,8% u odnosu na isti period 2023. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 4,7% u 2024. godini, te rast privatne potrošnje od 3,9%. Projektirana stopa inflacije iznosi 2,2%¹⁹. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2024. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje, te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja na globalnom planu, **projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2024. godinu** je nešto niža od tromjesečne stope rasta prihoda i **iznosi 9,7%.**

¹⁹ Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena, DEP, mart 2024

2.1.1. PDV

U godini uvođenja PDV-a (2006) naplaćeno je 2.483,8 mil KM neto prihoda od PDV-a. U svim narednim godinama, izuzev 2009. i 2020. godine²⁰, zabilježen je rast ovih prihoda. Visoke stope rasta bile su posebno izražene u godini nakon uvođenja PDV-a (2007), te u godinama koje su uslijedile nakon godine izbijanja pandemije virusa korona (2021 i 2022). Konačno, u 2023. godini je naplaćeno za 3.102,8 milion KM više neto prihoda od PDV-a nego u 2006. godini, što predstavlja rast od visokih 124,9%.

Grafikon 18. Neto PDV (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2024. godini iznosi 6.146,9 mil KM, što je za 10% više od ostvarenja u 2023. godini (Grafikon 18). Projekcija je zasnovana na istorijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje godine sa specifičnostima), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

2.1.2. Akcize i putarina

Akcize na derivate nafte i putarina

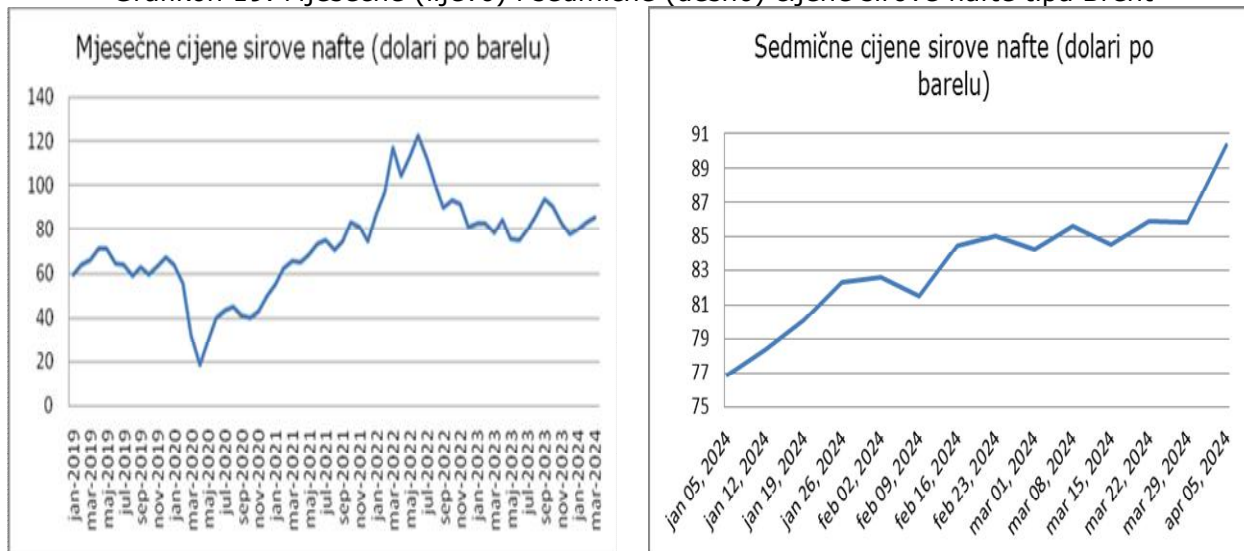
Posljednji period bio jako turbulentan, kako po pitanju cijena sirove nafte (Grafikon 19, lijevo) tako i po pitanju naplate akciza na derivate nafte.²¹ Cijene sirove nafte su jako pale u 2020. godini (na svega 42 dolara po barelu), a suprotno zakonima tržišne ekonomije, kao posljedica restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona i posljedičnog gubitka potrošnje, pala je i naplata akciza na derivate nafte (Grafikon 20). Godine 2021. porasle su i cijene nafte na svjetskom tržištu ali i naplata akciza na derivate, zbog oporavka potrošnje. Godine 2022. ponovo je nastupio pad

²⁰ Godine u kojima su bili izraženi efekti globalne finansijske krize (2009) i pojave pandemije virusa korona (2020)

²¹ Ukoliko postavimo model jednostavne regresije i analiziramo odnos naplaćenih akciza na derivate nafte u Bosni i Hercegovini i cijena nafte na svjetskom tržištu u periodu 2006-2023 vidjećemo da koeficijent determinacije iznosi svega 20,4%. Ukoliko postavimo model višestruke regresije sa zavisnom varijablom „naplaćene akcize na derivate nafte“, i nezavisnim varijablama: (1) BDP i (2) cijene nafte na svjetskom tržištu (dolari po barelu), koeficijent determinacije raste na visokih 88,6%.

naplate akciza i visoke cijene nafte na svjetskom tržištu zbog ratnih dešavanja u Ukrajini, a u 2023. godini zabilježena su obrnuta kretanja. U prvom kvartalu 2024. se može uočiti ponovni trend rasta cijena, a sudeći po dostupnim objavljenim sedmičnim cijenama sirove nafte, trend rasta nastavljen je i u mjesecu aprilu (Grafikon 19, desno).

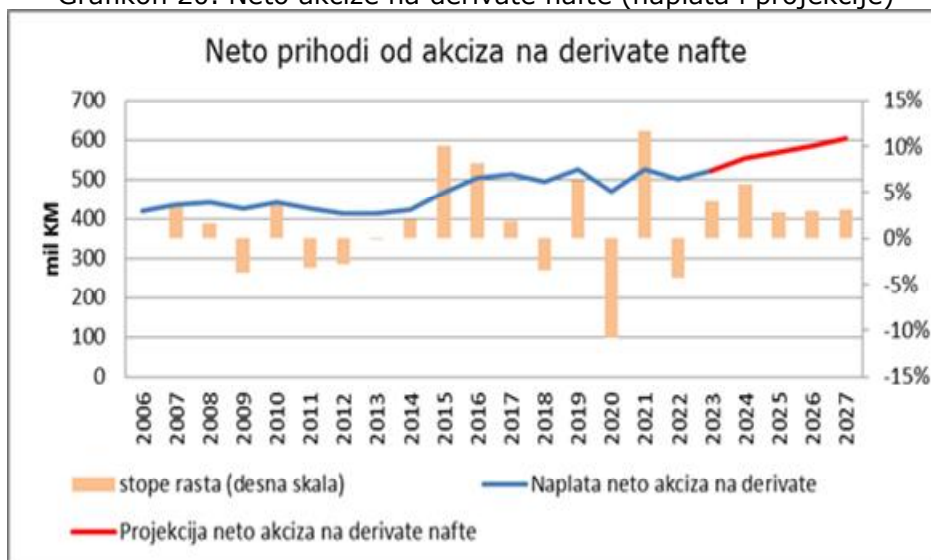
Grafikon 19. Mjesečne (lijevo) i sedmične (desno) cijene sirove nafte tipa Brent

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, Europe Brent Spot Price FOB (Dollars per Barrel)

Ipak, cijene nafte na svjetskom tržištu su mnogo više varirale od prikupljenih akciza na derivate nafte u BiH. Prihodi od akciza na derivate nafte u periodu 2006-2023 bili su poprilično stabilni, uprkos brojnim krizama u svjetskoj ekonomiji i turbulencijama na tržištu nafte i njihovim reperkusijama na ekonomiju BiH (Grafikon 20, plava linija).

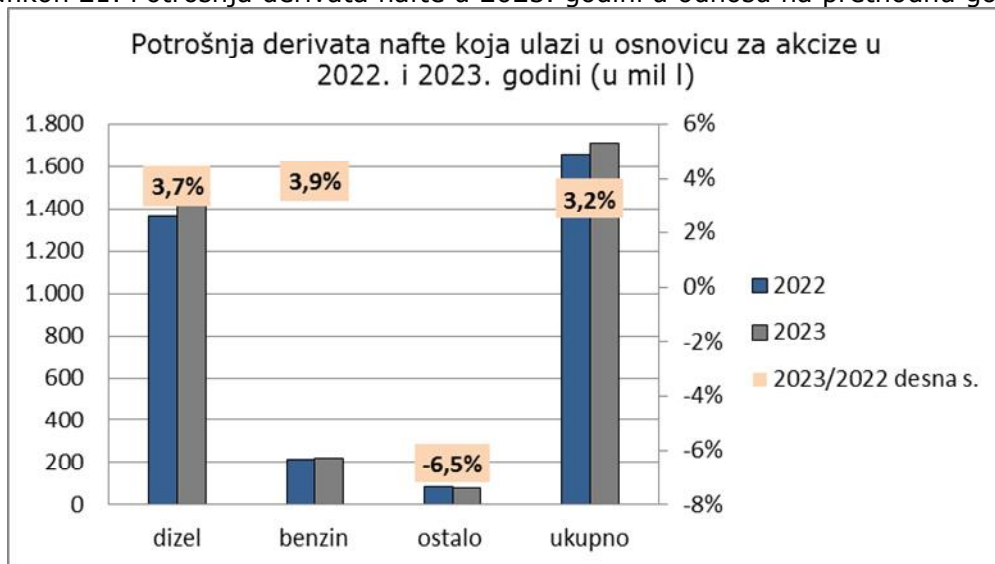
Grafikon 20. Neto akcize na derivate nafte (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

U nastavku je prikazana potrošnja derivate nafte koja ulazi u osnovicu za akcize u BiH u 2023. godini. Prema podacima *U.S. Energy Information Administration*, godišnja cijena sirove nafte pala je za 18,3% u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna potrošnja derivata nafte koja ulazi u osnovicu za akcize u BiH je bila viša za 3,2% u odnosu na potrošnju u 2022. godini. Pri tome je potrošnja dizel goriva porasla za 3,7%, potrošnja benzina za 3,9%, a ostalih komponenti potrošnje (lož ulje, kerozin) opala za 6,5% (Grafikon 21).

Grafikon 21. Potrošnja derivata nafte u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH (izračun i prikaz OMA)

Sudeći po naplaćenim akcizama na derivate nafte u prvom kvartalu, trend rasta potrošnje derivata nastavljen je i u 2024. godini ali po opadajućim stopama. Izrazito visoke stope rasta naplate akciza na derivate nafte u januaru i februaru objašnjavaju se niskom statističkom osnovicom za poređenje (relativno niska naplata u istom periodu prethodne godine), dok je nižoj stopi naplate akciza na derivate nafte u martu doprinijeo rast cijena derivata.

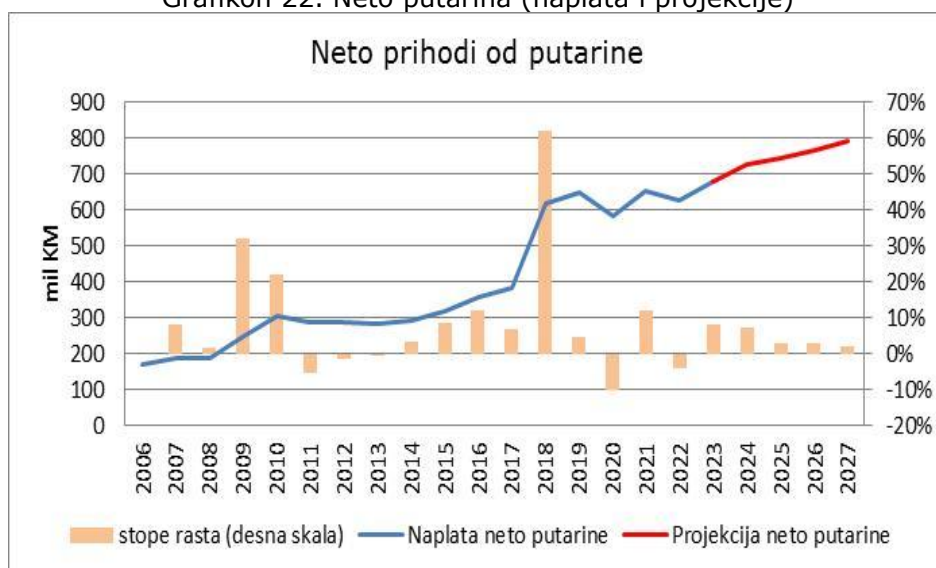
Imajući u vidu sve navedeno, a na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja, kretanja cijena na svjetskom tržištu nafte i cijena derivata na tržištu BiH, te posljednjih trendova naplate akciza i sezone sheme naplate koja ne uključuje godine sa specifičnostima, projektirana stopa rasta neto prihoda od akciza na derivate nafte za 2024. godinu iznosi 5,9%, što je prilično ispod ostvarene stope rasta navedenih prihoda u prvom kvartalu 2024.

Dinamika osnovice za obračun putarine nešto se razlikuje od osnovice za akcize na derivate nafte iz razloga što ista ne obuhvata potrošnju kerozina i lož ulja, a uključuje potrošnju tečnog naftnog plina, te zbog postojanja olakšica, u vidu oslobađanja plaćanja putarine, za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, zbog rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH,²² oslobađanje plaćanja putarine za navedene kategorije obveznika je suspendovano u 2023. godini. Na dugoročnu dinamiku prihoda od putarine su najviše su uticale izmjene stopa oporezivanja. Do 2009. godine, učešće prihoda od putarine nije bilo značajno u prihodima od indirektnih poreza. Sa rastom stope namjenske putarine na sredini 2009. godine, prihodi od putarine imaju značajnije učešće u indirektnim porezima. Posmatrano u apsolutnim iznosima, u periodu 2009-2014 neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 250,2-307 mil KM (Grafikon 22). Sa padom cijena nafte na svjetskom tržištu i cijena derivata nafte na tržištu BiH, u 2015. godini rastu prihodi od putarine.

²² „Službeni glasnik BiH“ 49/23 i „Službeni glasnik BiH“ 63/23

U periodu 2015-2017, neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 320,5-382,7 mil KM. U februaru 2018. godine ponovo dolazi do rasta stope namjenske putarine, a neto prihodi od putarine bilježe nagli skok naplate. U periodu 2018-2023 kretali su se u rasponu 584-677,8 mil KM, a značajno kolebanje u ovom periodu posljedica je restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona, rata u Ukrajini i posljedičnih ogromnih razlika u cijenama nafte na svjetskom tržištu i derivata nafte na tržištu BiH. Projektirani iznos neto naplate putarine u 2024. godini iznosi 725,9 mil KM, što je za 7,1% više nego u prethodnoj godini. U skladu sa rješenjima Vijeća za državnu pomoć, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

Grafikon 22. Neto putarina (naplata i projekcije)

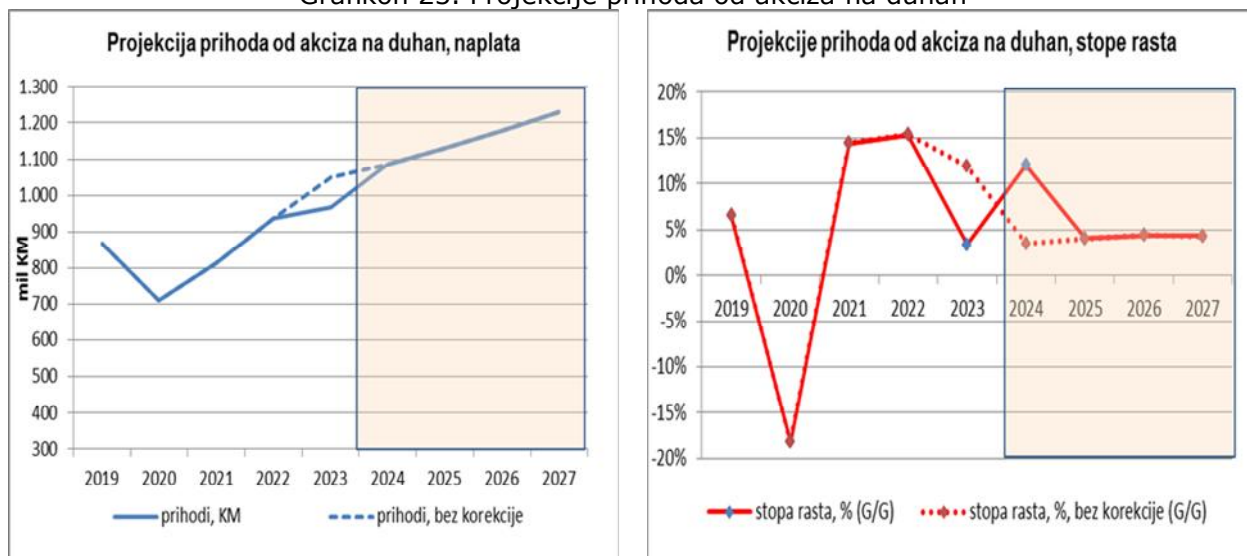

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Prihodi od akciza na duhan

Polazište za projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine za 2024. jesu tekući trendovi naplate akciza na duhanske prerađevine, koje karakteriziraju velike oscilacije. Za razliku od projekcija za prethodne godine, istorijski trendovi naplate akciza na duhanske prerađevine ne mogu predstavljati pouzdano polazište za projekcije naplate u 2024. zbog promjene režima plaćanja akciza tokom 2023. godine. Usljed promjene načina plaćanja akciza stvoren je vremenski vakuum u naplati akciza, što je imalo za posljedicu gubitak prihoda od akciza od oko 100 mil KM (vid. Grafikon 23, lijevo) i strukturalni prekid u seriji podataka o naplaćenim akcizama. Zbog jednokratnog gubitka prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2023. osnovica za poređenje naplate akciza u 2024. je niža, što, po automatizmu, proizvodi više stope rasta u 2024. (vid. Grafikon 23, desno). Imajući u vidu efekat niže osnovice iz 2023., polazeći od tekućih trendova u naplati akciza na duhanske prerađevine i tekućih trendova na tržištu cigareta u BiH u prvom kvartalu 2024., pretpostavljajući da će ukupno povećanje prosječne ponderirane cijene cigareta u 2024., uključujući i povećanje maloprodajnih cijena cigareta u prvom kvartalu 2024., iznositi maksimalno 2%, u 2024. se može očekivati rast prihoda akciza na duhanske prerađevine od 12%.

Grafikon 23. Projekcije prihoda od akciza na duhan

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Prihodi od ostalih kategorija akciza

Prihodi od ostalih kategorija akciza (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kava) nemaju značajno učešće u ukupnim prihodima od akciza.²³ Projektirani su u skladu sa tekućim trendovima naplate, istorijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

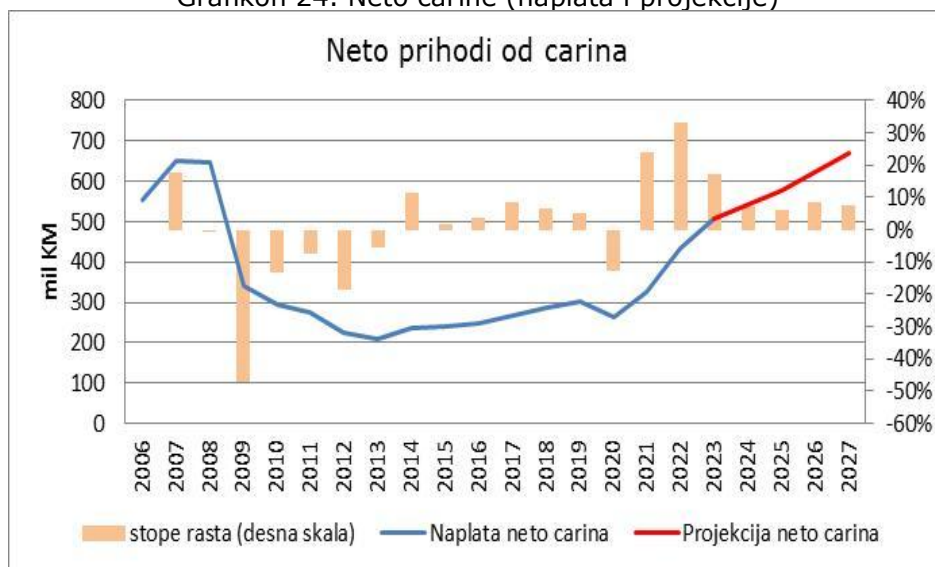
2.1.3. Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući nivo od 300,6 mil KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil KM, dok su u periodu 2021-2023 zabilježili snažan oporavak, te su u 2023. godini iznosili 506,7 mil KM (Grafikon 24, plava linija).

Prema podacima UIO u periodu I-III 2023. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od 3,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Prema projekcijama DEP-a, na nivou godine će biti ostvarena nešto viša stopa rasta uvoza od 5,2%. Prema preliminarom izvještaju UIO, rast bruto prihoda od carina iznosio je visokih 16,3%, ali sa opadajućim stopama rasta od januara do marta. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2024. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 542,3 mil KM, što je za 7,0% više od naplate u prethodnoj godini. (Grafikon 24, crvena linija)

²³ Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta akciza imali su učešće svega 9,2% u bruto prihodima od akciza u 2023. godini.
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

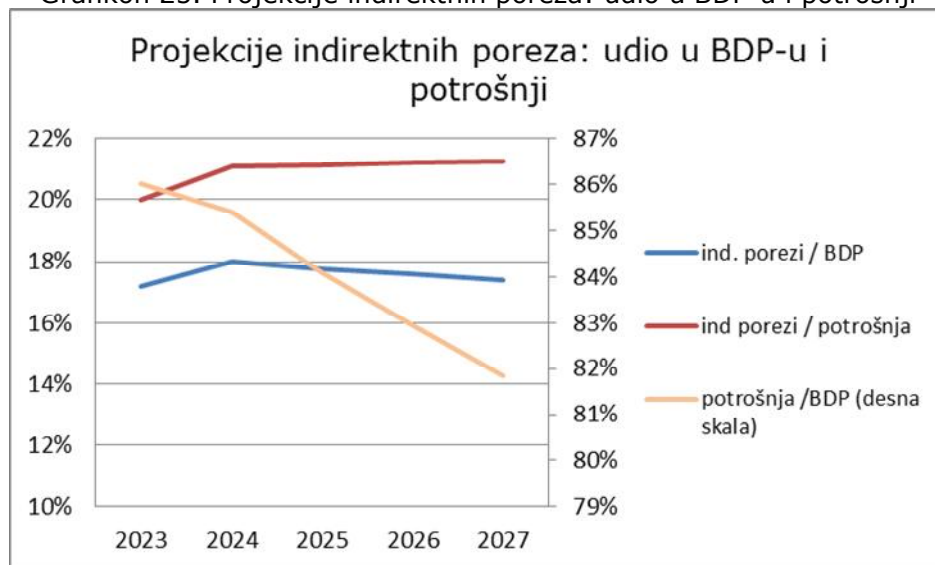
Grafikon 24. Neto carine (naplata i projekcije)

2.2. Projekcije za period 2025-2027

Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,6%, 4,1% i 4,1%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Grafikon 25. Projekcije indirektnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji

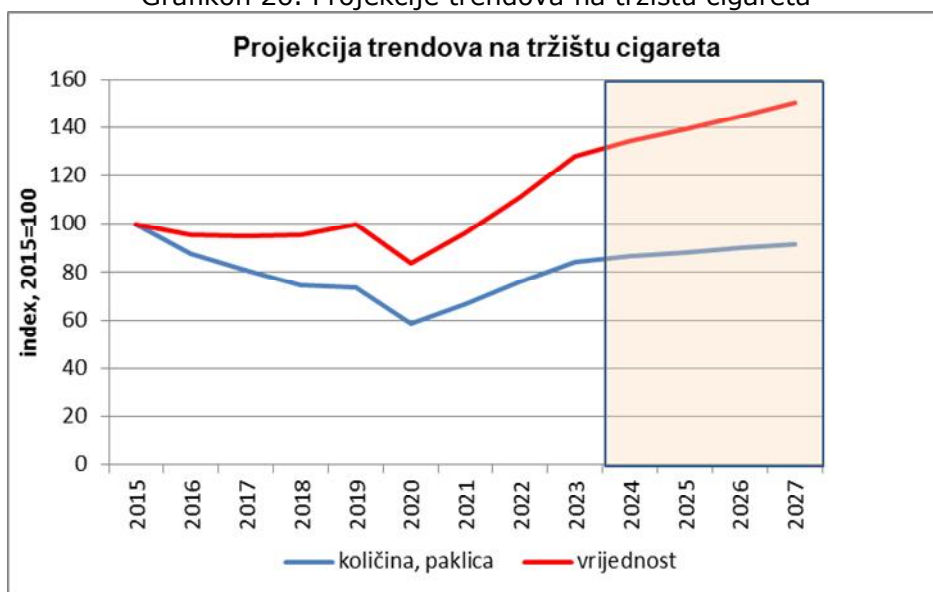

Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-a u periodu 2024-2027 (Tabela 4), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu blago raste od 21,1% u 2024. do 21,3% u 2027. godini. Pad projektiranog udjela indirektnih

poreza u BDP-u u periodu 2024-2027 kumulativni je rezultat blagog rasta indirektnih poreza u potrošnji te pada projektiranog udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 25).

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV²⁴, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projektiranim stopama rasta potrošnje (Grafikon 18, crvena linija). Važan faktor ostvarenja projekcija u navedenom periodu predstavlja nepromijenjena politika akciza na duhan i derivate nafte, te kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. U naredne tri godine očekuje se stabiliziranje političke situacije u svijetu i stabilizacija robnih berzi i cijena na svjetskom tržištu, oporavak i rast ekonomije, dohotka i potrošnje u skladu sa makroekonomskim projekcijama.

Grafikon 26. Projekcije trendova na tržištu cigareta

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Rast tržišta duhana bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz rast prosječne ponderirane cijene cigareta od 2% trebalo dovesti do daljeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta (Grafikon 26). Pod navedenim pretpostavkama u 2025., 2026., i 2027. može se očekivati rast prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 4%, 4,4% i 4,3% (Grafikon 23, desno).

Projekcije akciza na derivate nafte i putarine prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 20 i Grafikon 22, crvene linije), dok projekcije prihoda od carina prate projekcije kretanja uvoza (Grafikon 24, crvena linija). Imajući u vidu rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

²⁴ Oko 65% asolutnog rasta prihoda u svim godinama odnosi se na prihode od PDV-a.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

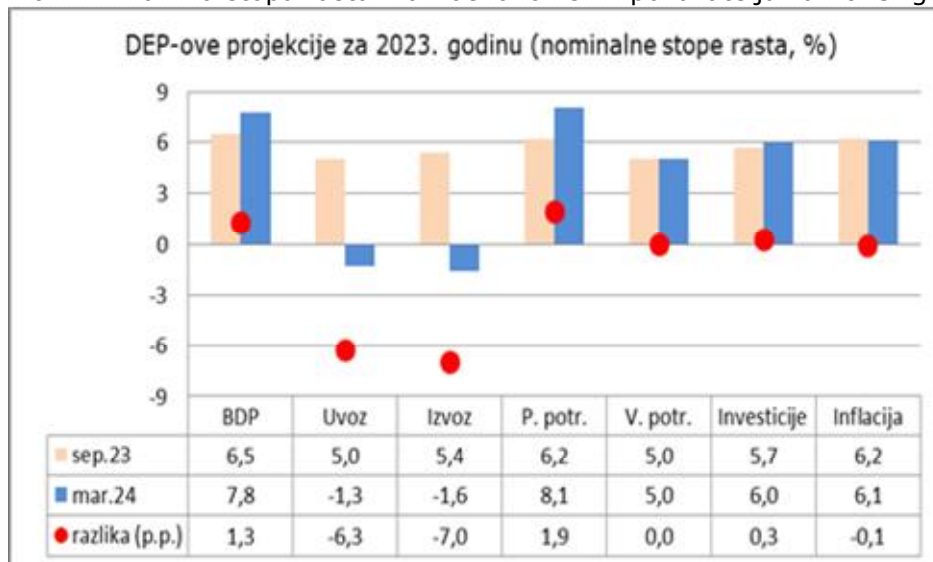
Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

3.1. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

3.1.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

Na osnovu Grafikona 27. se mogu uporediti DEP-ove posljednje projekcije (mart 2024) sa prethodnim (septembar 2023), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2023. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +1,3 p.p., sa 6,5% na 7,8%. Najviše su revidirane stope rasta uvoza i izvoza (-6,3 p.p. i -7 p.p.).

Grafikon 27. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

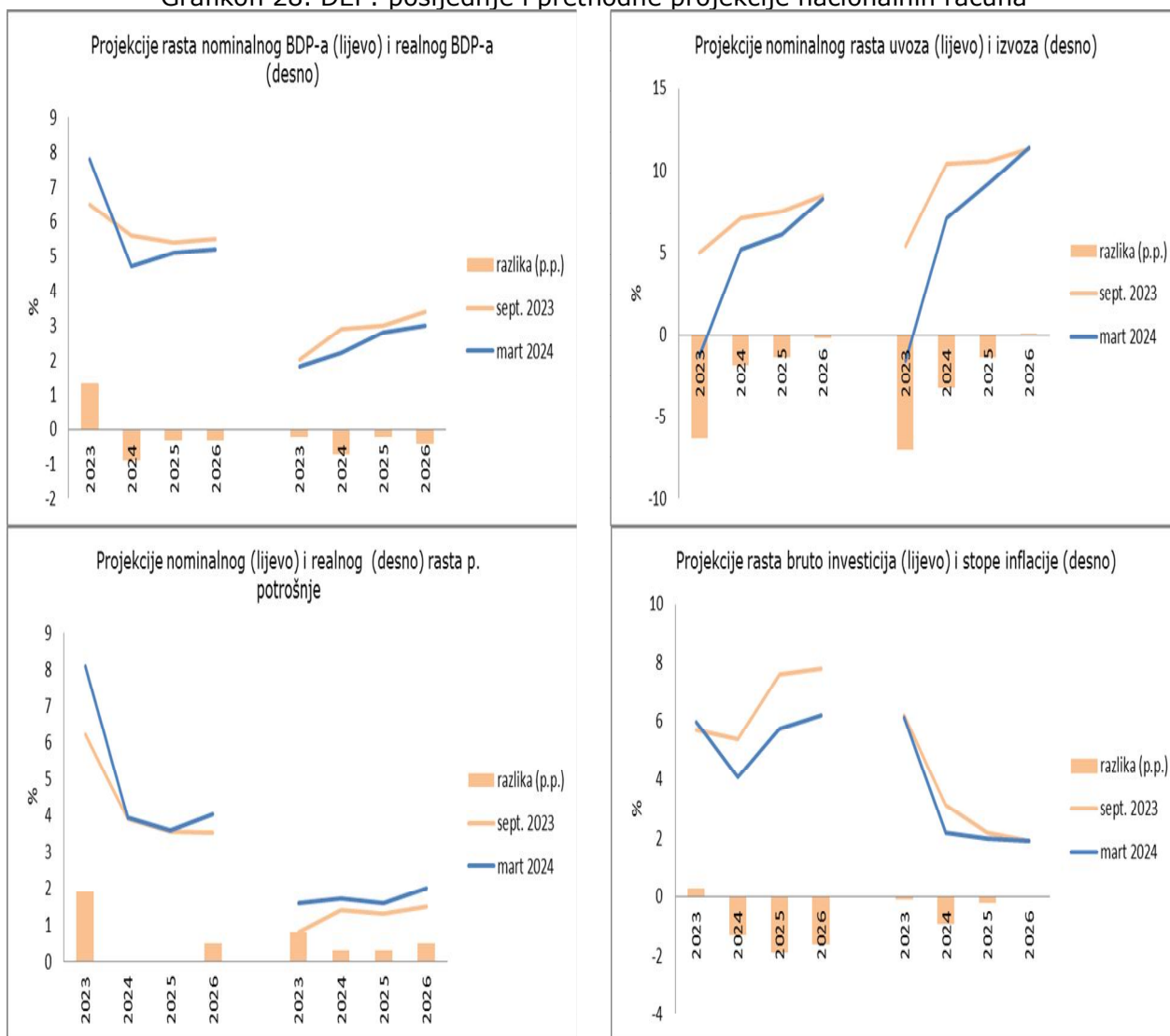

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz septembra 2023 i marta 2024

3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2024-2026

U odnosu na prethodne, septembarske projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta BDP-a iz marta 2024. godine revidirane su naniže za cijeli period 2024-2026, kako u nominalnim tako i u realnim pokazateljima (Grafikon 28, gore, lijevo). Projekcije nominalnog rasta uvoza i izvoza takođe su revidirane naniže za cijeli posmatrani period (Grafikon 28, gore, desno). Izuzetak je projekcija rasta izvoza za 2026. godinu, koja je blago revidirana naviše. Projekcije nominalnog rasta privatne potrošnje nisu mijenjane za 2024. i 2025. godinu, a revidirane su naviše za 2026. godinu (Grafikon 28, dolje, lijevo). Projekcije rasta bruto investicija revidirane su naniže za cijeli period 2024-2026 (Grafikon 28, dolje, desno).

Grafikon 28. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

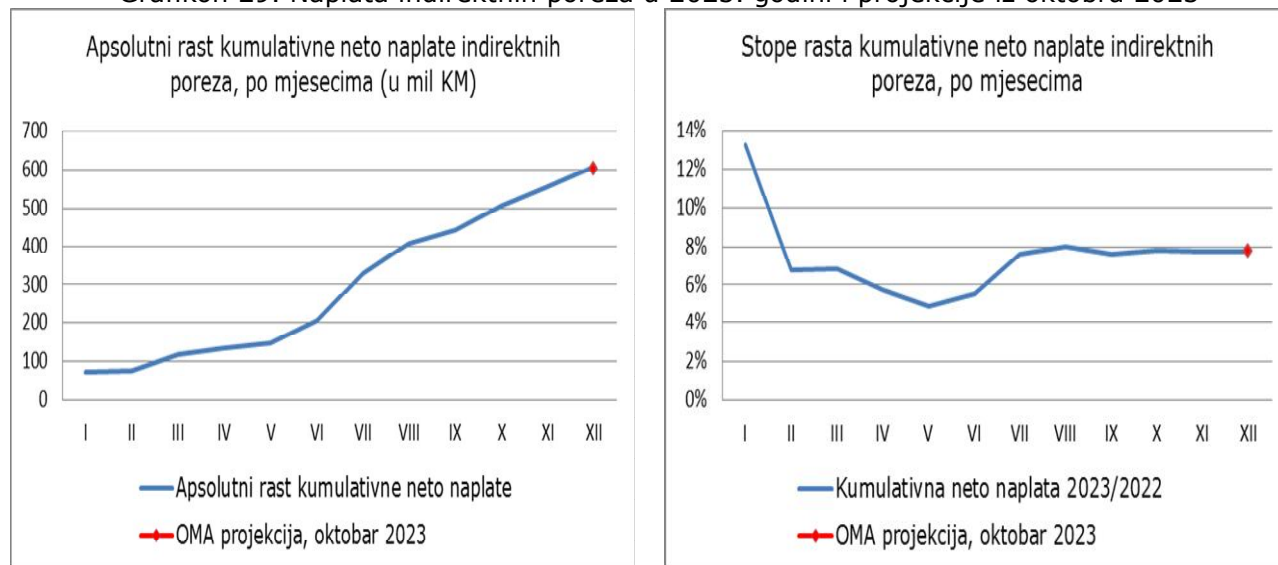
Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz marta 2024 i septembra 2023.

3.2. OMA, revizija projekcija prihoda od indirektnih poreza

3.2.1. Razlike izvršenja za 2023. godinu u odnosu na projekcije iz oktobra 2023.

U odnosu na projekcije Odjeljenja iz oktobra 2023. godine, neto naplata indirektnih poreza viša je za 7 mil KM (Grafikon 29). Zaključuje se da su oktobarske projekcije Odjeljenja, kao i u slučaju prethodne godine, izvršene gotovo stopostotno (100,08%).

Grafikon 29. Naplata indirektnih poreza u 2023. godini i projekcije iz oktobra 2023

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH i projekcije OMA iz oktobra 2023, prikaz OMA

3.2.2. Razlike projekcija prihoda za period 2024-2026 u odnosu na oktobarske projekcije

Razlike projekcija prihoda za period 2024-2026 u odnosu na projekcije iz oktobra 2023. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na projekcije iz oktobra 2023. godine, projekcije prihoda za 2024., 2025. i 2026. godinu revidirane su za +419,3 mil KM, +442,6 mil KM i +501,6 mil KM, respektivno.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz oktobra 2023.

Vrsta prihoda (neto)	2024	2025	2026
PDV	363,6	378,0	422,5
Akcize	27,0	44,6	63,5
Carine	-5,2	-13,1	-15,4
Putarina	22,7	21,9	19,7
Ostalo	11,3	11,3	11,3
UKUPNO	419,3	442,6	501,6

Na osnovu Grafikona 27. se može zaključiti da nije bilo većih revizija u DEP-ovim projekcijama stopa rasta relevantnih makroekonomskih pokazatelja za period 2024-2026 u martu 2024. godine u odnosu na njihove prethodne projekcije. Statistička osnovica za izradu projekcija za 2024. godinu (2023. godina) takođe nije značajnije promijenjena (+7 mil KM; vid Dio 3.2.1). Najviše

korekcije projekcija izvršene su na prihodima od PDV-a. Faktori koji su doveli do razlika projekcija u odnosu na prethodne projekcije se uglavnom odnose na trendove naplate prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu 2024. godine, koji ukazuju na dosta povoljniju naplatu prihoda u odnosu na DEP-ove projekcije makroekonomskih pokazatelja iz septembra 2023. godine na kojima su bile zasnovane prethodne projekcije Odjeljenja, pa i u odnosu na posljednje projekcije makroekonomskih pokazatelja iz marta 2024.

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza.** S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza.

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- Predlaganje izmjena politike indirektnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje akciza na derivate, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji (npr. lijekova) i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu indirektnih poreza. Imajući u vidu rješenja Vijeća (vid Dio: 2.1.2. Akcize i putarina i 2.2. Projekcije za period 2025-2027) **projekcije prihoda od putarine za period 2024-2027 podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije.** S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od od putarine. Imajući u vidu nepoznanice u vezi dinamike naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za period 2024-2027.

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija*i. Projekcije Evropske komisije (EK)*

Na osnovu Tabele 6. možemo vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za period od 2023. do 2025. godine iz posljednjih projekcija EK.²⁵ Za 2023. godinu je procijenjeno da je u EU ostvaren realni rast BDP-a od 0,5%, dok se za 2024. i 2025. godinu projektuju stope rasta od 0,8% i 1,5%, respektivno. Što se tiče stope inflacije u EU, procjenjuje se da će pasti sa 6,3% u 2023. godini na 3% u 2024., te na 2,5% u 2025. godini.

Tabela 6. Zimske projekcije EK, 2024

Projekcija	Realni rast BDP-a				Inflacija		
	2023	2024	2025		2023	2024	2025
EA	0,5	0,8	1,5		5,4	2,7	2,2
EU	0,5	0,9	1,7		6,3	3,0	2,5

Izvor: European Economic Forecast, Winter 2024 (Interim)

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz januara 2024. godine.²⁶ Prema navedenom izvoru, predviđa se da će globalni rast u 2024. godini iznositi 3,1% (ista stopa rasta kao prethodne godine), te da će stopa rasta blago porasti u 2025. godini na 3,2%.

Osim projekcija za svjetsku ekonomiju, u Tabeli 7. predstavljene su MMF-ove projekcije za Eurozonu.

Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, januar 2024

		Projekcija		Razlika u odnosu na WEO iz oktobra 2023	
	2023	2024	2025	2024	2025
World Output	3,1	3,1	3,2	0,2	0,0
Euro Area	0,5	0,9	1,7	-0,3	-0,1

Izvor: IMF, World Economic Outlook Update, January 2024.

iii. Projekcije Evropske centralne banke (ECB)

U projekcijama ECB iz marta 2024. godine očekuje se da će prosječni godišnji rast realnog BDP-a u Eurozoni iznositi 0,6% u 2024. godini, a da će ojačati na 1,5% u 2025. i 1,6% u 2026. godini.

Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, mart 2024.

	2022	2023	2024	2025	2026
Realni BDP	3,4	0,5	0,6	1,5	1,6
Inflacija mjerena HICP-om	8,4	5,4	2,3	2,0	1,9

Izvor: Projekcije ECB iz marta 2024. godine; www.ecb.europa.eu²⁵ European Economic Forecast, Winter 2024 (Interim), February 2024²⁶ IMF, World Economic Outlook Update, January 2024

Analiza kretanja prihoda od akciza na pivo

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

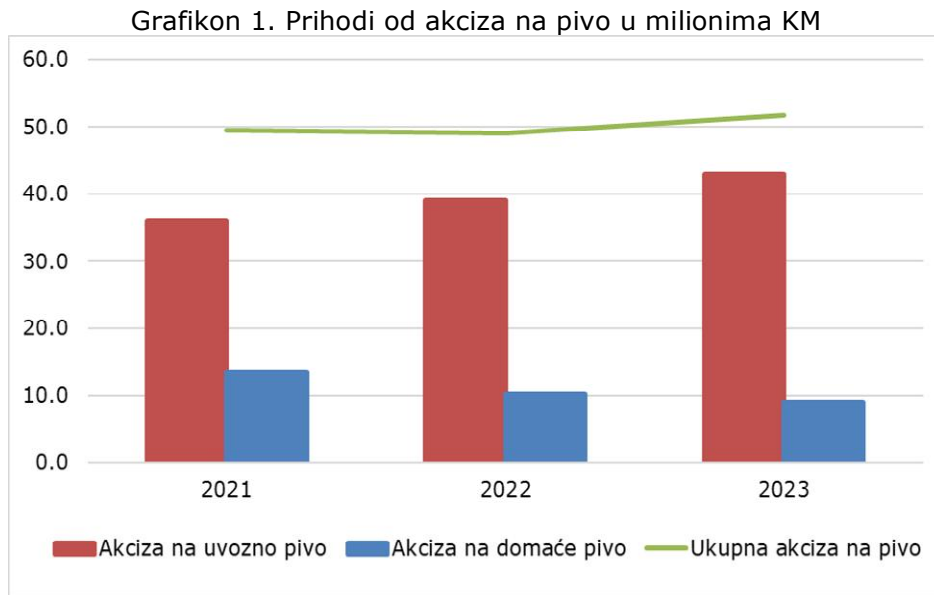
Sažetak

Analiza kretanja naplate prihoda od akciza na pivo nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja²⁷. Fokus analize je godišnja naplata ukupnih prihoda od akciza na pivo kao i godišnja naplata prihoda od akciza na pivo u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) razdvojena na komponente – uvozno i domaće pivo. Analizirana je naplata u 2023. godini²⁸ u odnosu na prethodne dvije godine, 2022. godinu i 2021. godinu²⁹. Analizom je takođe prikazano kvartalno kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo i kvartalno kretanje prihoda od akciza na uvozno i domaće pivo za period prvi kvartal (Q1) 2021. godine - četvrti kvartal (Q4) 2023. godine³⁰, kao i mjesečno kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo i prihoda od akciza na uvozno i domaće pivo za period januar 2021. godine - februar 2024. godine³¹.

1. Godišnje kretanje prihoda od akciza na pivo

Ukupni prihodi od akciza imaju veliko učešće u ukupnim prihodima od indirektnih poreza, dok ukupni prihodi od akciza na pivo u ukupnim prihodima od akciza u 2023. godini učestvuju sa 3,1%.

Grafikonom jedan prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od akciza na pivo za period 2021-2023. godina, u milionima KM. Prikazana je godišnja naplata ukupnih prihoda od akciza na pivo u posmatranom vremenskom periodu i godišnja naplata prihoda od akciza razdvojena po komponentama – prihodi od akciza na uvozno pivo i prihodi od akciza na domaće pivo.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

²⁷ O politici oporezivanja piva i naplati prihoda od akciza na pivo više u: Popović, M. (2022). "Analiza naplate prihoda od akciza na pivo". OMA bilten br. 205/206.

²⁸ Posljednji raspoloživi godišnji podaci.

²⁹ Zbog posljedica pojave pandemije Covid-19, 2020. godina nije relevantna za poređenje.

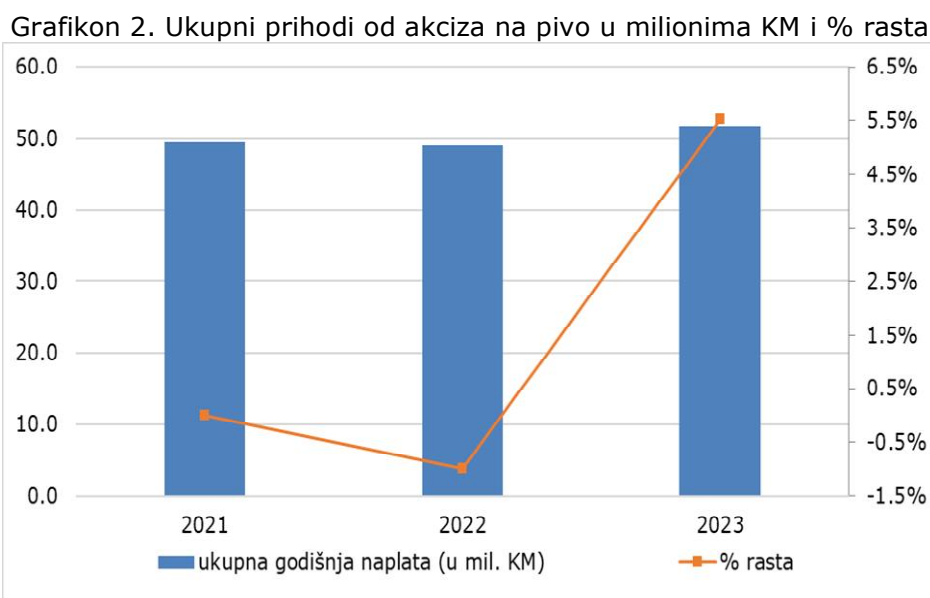
³⁰ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci.

³¹ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci.

Iz podataka je vidljivo da je kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo u 2023. godini u blagom porastu. Zabilježen je rast prihoda od akciza na pivo iz uvoza, a smanjenje prihoda od akciza na domaća piva, kao posljedica povećanja potrošnje uvoznog piva, a smanjenja potrošnje domaćeg piva iz godine u godinu. Znatno veća ponuda piva iz uvoza kao i znatno veća finansijska sredstva svjetskih proizvođača piva namjenjena za promociju i marketing, "potisnuli" su vidljivost i zastupljenost piva domaćih proizvođača u ugostiteljskim objektima širom zemlje. Naime, kroz obezbjeđenje većeg broja promotivnog materijala za ugostiteljske objekte, točilica za točeno pivo, baštenskog namještaja, vitrina, garnitura i druge opreme, svjetski proizvođači piva uticali su na povećanje potrošnje piva iz uvoza, što se s druge strane odrazilo na smanjenje "vidljivosti" domaćih proizvođača i smanjenje potrošnje domaćeg piva u ugostiteljskim objektima.

1.1. Godišnje kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo

Grafikonom dva prikazano je godišnje kretanje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo za period 2021-2023. godina, u milionima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³².

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

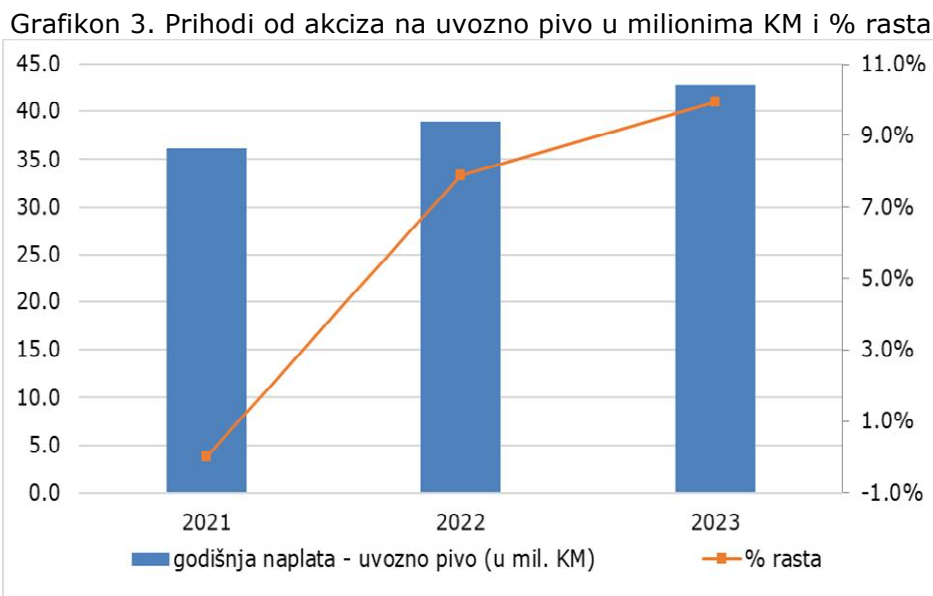
U 2023. godini naplata ukupnih prihoda od akciza na pivo je u porastu 5,5% u odnosu na naplatu ovih prihoda u 2022. godini (grafikon 2, % rasta), dok je u 2022. godini naplata ovih prihoda zabilježila blagi pad od 1,0% u poređenju sa naplatom u 2021. godini (grafikon 2, % rasta).

Pored godišnje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo u periodu 2021-2023. godina, u nastavku analize prikazana je naplata prihoda od akciza na pivo razdvojena po komponentama (uvozna i domaća akciza) za isti period, koja pruža detaljniju sliku o preferencijama potrošača i uticaju drugih spoljnih faktora na potrošnju ovog akciznog proizvoda.

³² u poređenju sa prethodnom godinom

1.2. Godišnje kretanje prihoda od akciza na uvozno pivo

Grafikonom tri prikazano je godišnje kretanje naplate prihoda od akciza na uvozno pivo za period 2021-2023. godina, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), kao i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³³.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kako najveći udio u ukupnim prihodima od akciza na pivo imaju prihodi od akciza na uvozno pivo, tako je najveći uticaj na povećanje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo imala naplata prihoda od akciza na pivo iz uvoza. Prihodi od akciza na uvozno pivo u 2023. godini zabilježili su rast od 9,9% u odnosu na 2022. godinu (grafikon 3, % rasta), dok je u 2022. godini zabilježen rast ovih prihoda za 7,9% u odnosu na naplatu 2021. godine (grafikon 3, % rasta). Kontinuirano povećanje naplate prihoda od akciza na pivo iz uvoza iz godine u godinu posljedica je preferencija potrošača, veće ponude uvoznog piva u odnosu na domaće proizvođače te neznatne razlike u prodajnoj cijeni uvoznog i domaćeg piva.

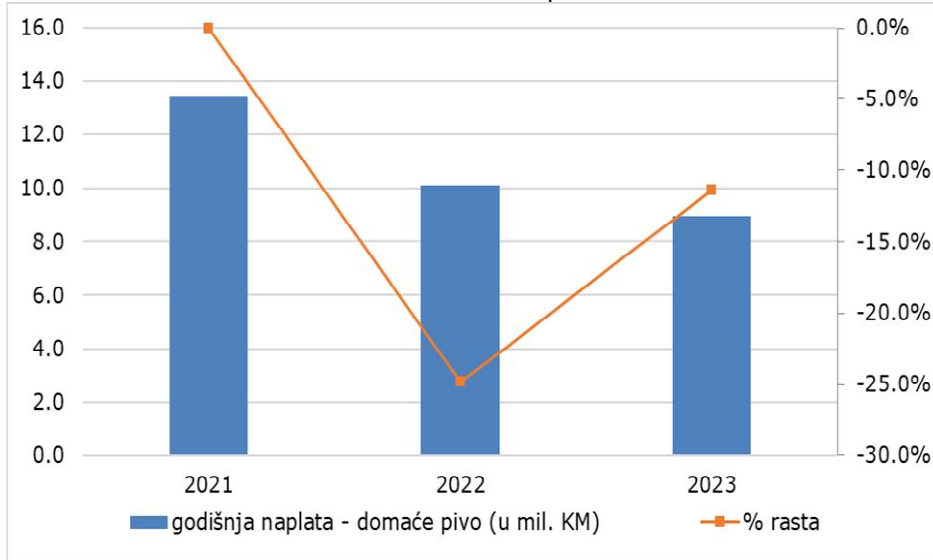
1.3. Godišnje kretanje prihoda od akciza na domaće pivo

Grafikonom četiri prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od akciza na domaće pivo za period 2021-2023. godina, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), kao i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³⁴.

³³ u poređenju sa prethodnom godinom

³⁴ u poređenju sa prethodnom godinom

Grafikon 4. Prihodi od akciza na domaće pivo u milionima KM i % rasta

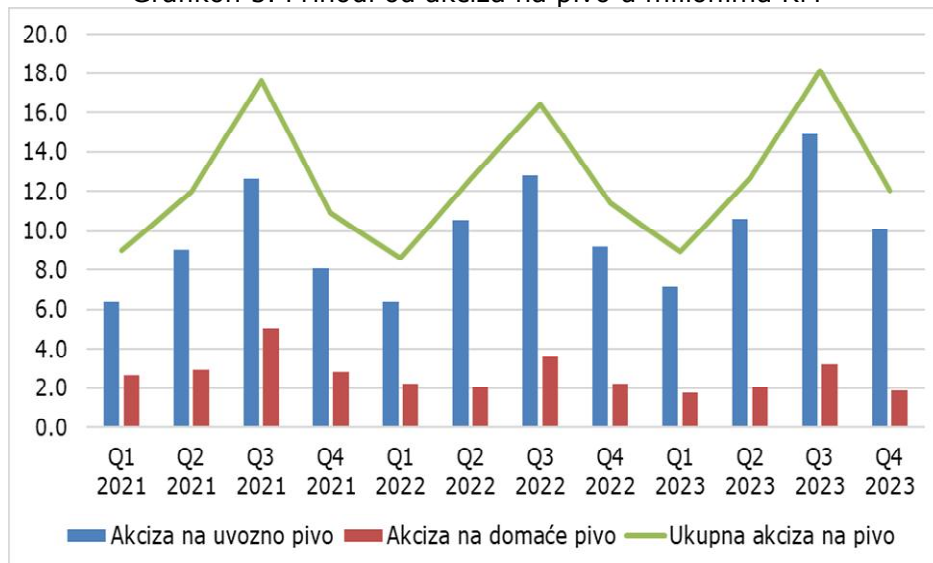
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Za razliku od sve popularnijeg piva iz uvoza, naplata prihoda od akciza na domaće pivo je sve manja. S obzirom na to, 2023. godinu karakteriše smanjenje prihoda od akciza na domaće pivo za 11,4% u odnosu na 2022. godinu (grafikon 4, % rasta), dok je naplata ovih prihoda u 2022. godini manja za 24,8% u odnosu na 2021. godinu (grafikon 4, % rasta). **Uprkos činjenici da se otvaraju nova tržišta za domaće pivare i bez obzira što domaći proizvođači zbog kvaliteta vode imaju preduslove za kvalitetan proizvod industrijskog i zanatskog "kraft" piva, prihodi od akciza na domaće pivo iz godine u godinu sve su manji.**

2. Kvartalno kretanje prihoda od akciza na pivo

Najznačajniji faktori koji utiču na kvartalnu dinamiku kretanja naplate prihoda od akciza na pivo jesu vremenski uslovi, razna dešavanja, proslave i praznici. Grafikonom pet prikazano je kvartalno kretanje prihoda od akciza na pivo za period 2021-2023. godina u milionima KM. Kvartalna dinamika kretanja ukupnih prihoda od akciza na pivo, kao i prihoda od akciza na pivo po komponentama – prihodi od akciza na uvozno pivo i prihodi od akciza na domaće pivo, prikazana je za period od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do četvrtog kvartala (Q4) 2023. godine.

Grafikon 5. Prihodi od akciza na pivo u milionima KM

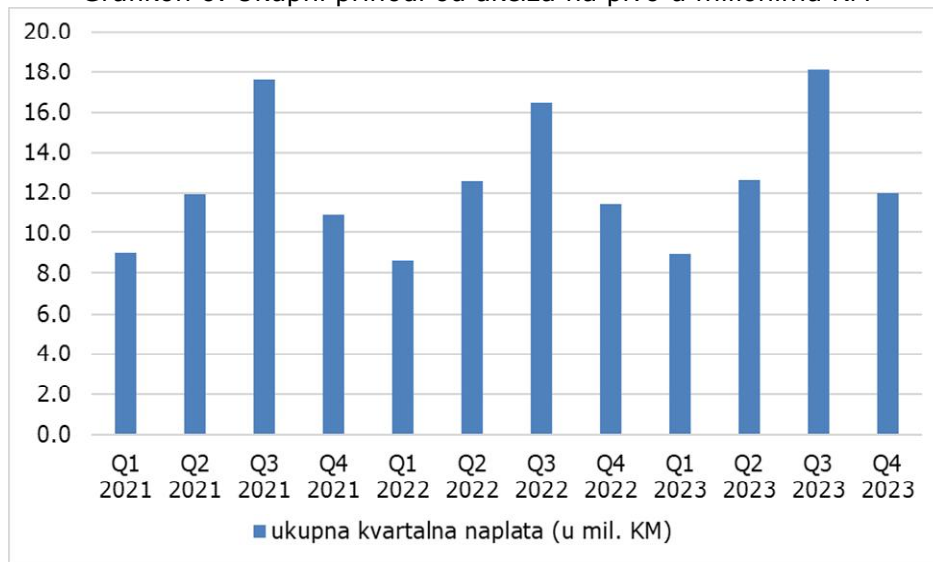
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Podaci prikazani grafikonom analiza su sezonskog trenda u naplati prihoda od akciza na pivo kao posljedica vremenskih uslova gdje je najveća potrošnja piva u posmatrane tri godine zabilježena u trećim kvartalima. U nastavku je prikazana detaljnija analiza ukupnih prihoda od akciza na pivo, prihoda od akciza na uvozno i domaće pivo kao i stopa rasta ovih prihoda po kvartalima za posmatrani period.

2.1. Kvartalno kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo

Grafikonom šest prikazano je kvartalno kretanje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo, u milionima KM za period Q1 2021 – Q4 2023. godine.

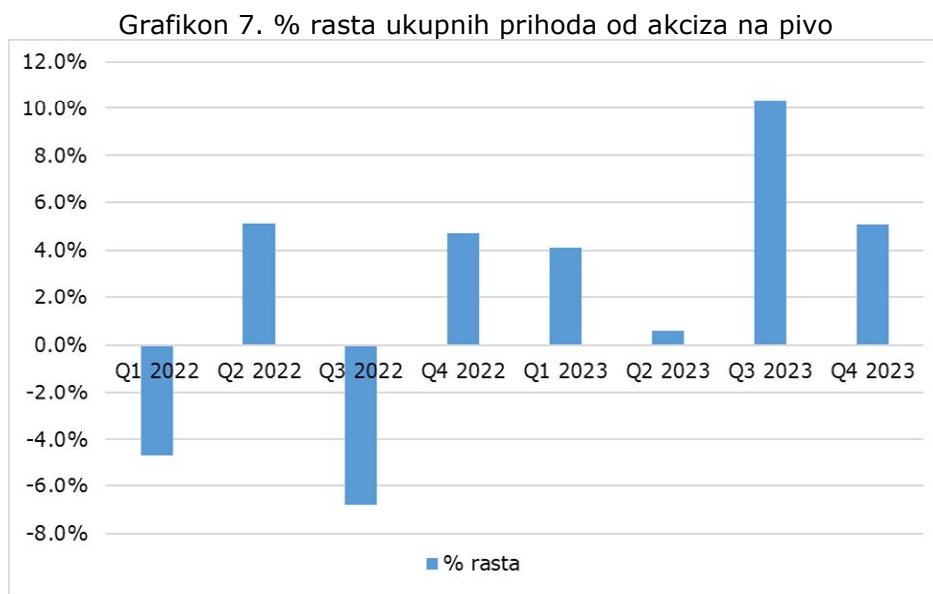
Grafikon 6. Ukupni prihodi od akciza na pivo u milionima KM

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao što je prethodno navedeno, kretanje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo na kvartalnom nivou u posmatranom periodu je sezonskog karaktera te je naplata ovih prihoda najveća u trećim kvartalima u posmatranom periodu.

Grafikonom sedam prikazana je kvartalna stopa rasta ukupnih prihoda od akciza na pivo za period Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

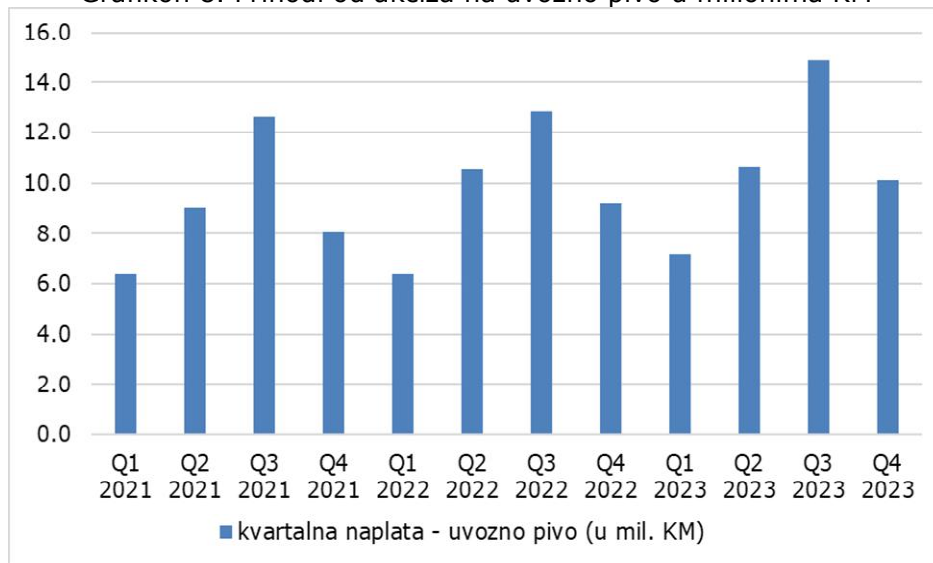
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Analizom kvartalnih kretanja ukupnih prihoda od akciza na pivo primjetno je smanjenje u naplati ovih prihoda u prvom kvartalu 2022. godine za 4,7% i trećem kvartalu iste godine za 6,8% u odnosu na iste kvartale prethodne godine. Najveći rast ukupnih prihoda od akciza na pivo na kvartalnom nivou zabilježen je u trećem kvartalu 2023. godine 10,3%, a najmanji u drugom kvartalu iste godine 0,6%, dok se povećanje zabilježeno u ostalim analiziranim kvartalima kreće između 4,1% i 5,2%, a u poređenju sa istim kvartalima prethodne godine.

2.2. Kvartalno kretanje prihoda od akciza na uvozno pivo

Grafikonom osam prikazano je kvartalno kretanje naplate prihoda od akciza na uvozno pivo, u milionima KM za period Q1 2021 – Q4 2023. godine.

Grafikon 8. Prihodi od akciza na uvozno pivo u milionima KM

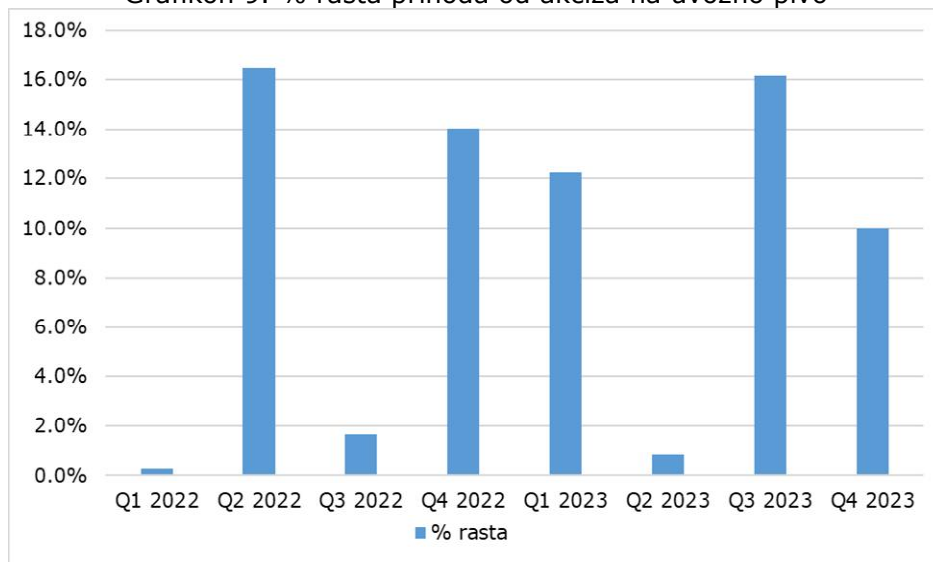

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao i kod kretanja ukupnih prihoda od akciza na pivo, kvartalno kretanje naplate prihoda od akciza na uvozno pivo je takođe sezonskog karaktera. U skladu s tim, u periodu prikazanom grafikonom, naplata ovih prihoda najveća je u trećim kvartalima.

Grafikonom devet prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od akciza na uvozno pivo za period Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Grafikon 9. % rasta prihoda od akciza na uvozno pivo

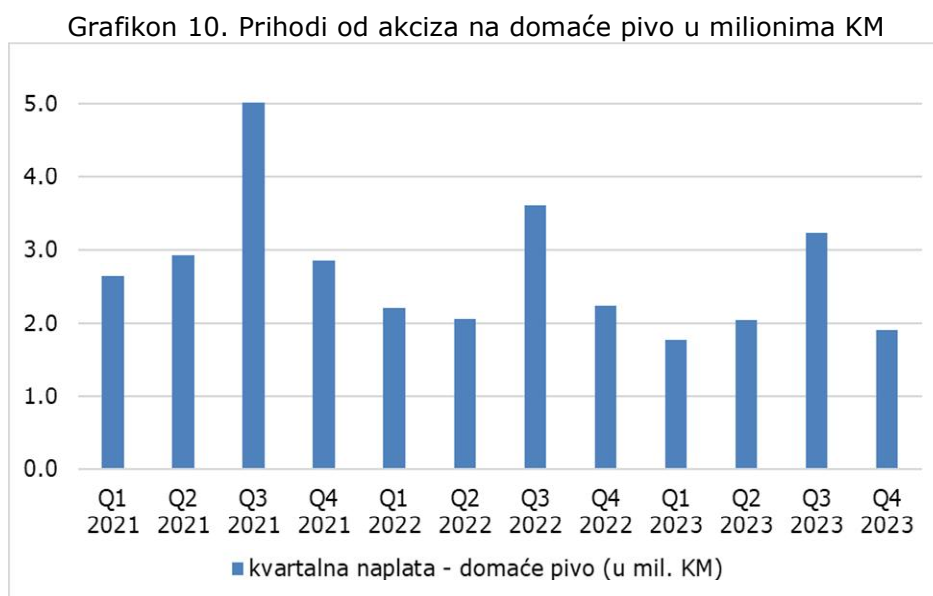
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna naplata prihoda od akciza na pivo iz uvoza ima pozitivan trend u svim kvartalima u posmatrane dvije godine. Najveći rast ovih prihoda zabilježen je u drugom kvartalu 2022. godine 16,5% i četvrtom kvartalu iste godine 14,0%, kao i u prvom kvartalu 2023. godine 12,2%, trećem

kvartalu 2023. godine 16,2% i četvrtom kvartalu iste godine 10,0%, a u poređenju sa istim kvartalima prethodne godine.

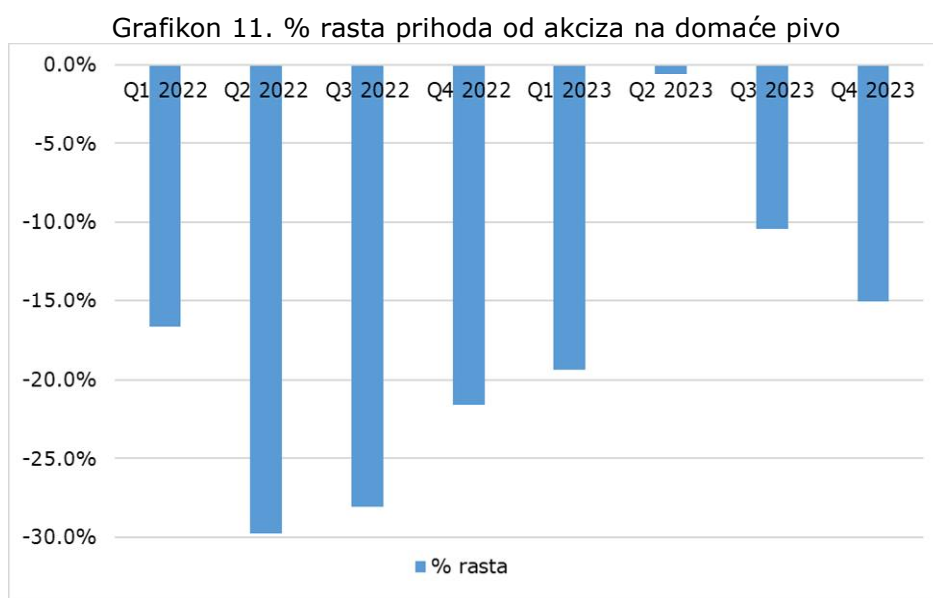
2.3. *Kvartalno kretanje prihoda od akciza na domaće pivo*

Grafikonom 10 prikazano je kvartalno kretanje naplate prihoda od akciza na domaće pivo, u milionima KM za period Q1 2021 – Q4 2023. godine.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 11 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od akciza na domaće pivo za period Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

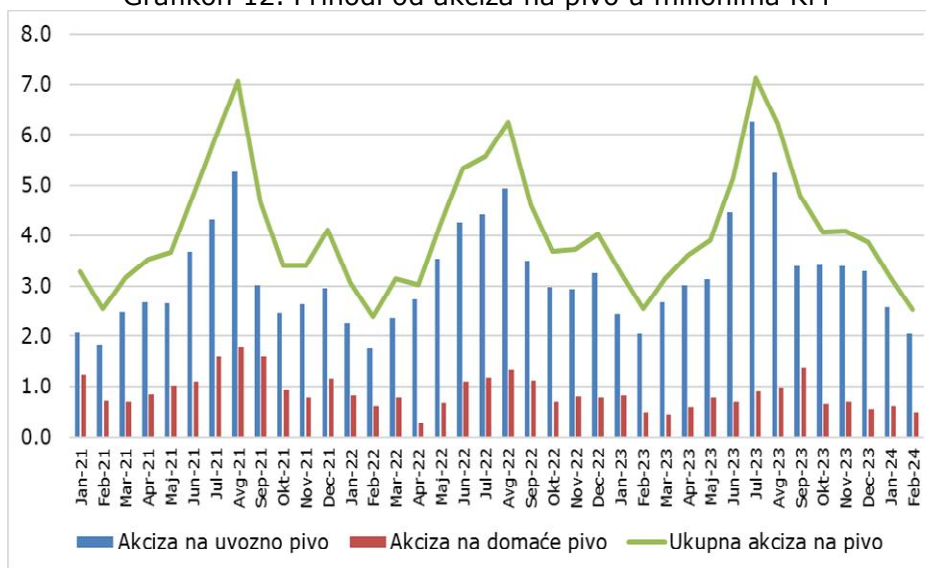
Negativan trend naplate prihoda od akciza na domaće pivo na kvartalnom nivou zabilježen je u svim kvartalima u posmatrane dvije godine. Najveće smanjenje ovih prihoda evidentirano je u drugom kvartalu 2022. godine 29,8%, trećem i četvrtom kvartalu iste godine, 28,1% odnosno 21,6%, a u poređenju sa istim kvartalima 2021. godine. Najmanje smanjenje u naplati ovih prihoda zabilježeno je u drugom kvartalu 2023. godine 0,6% u odnosu na naplatu u drugom kvartalu 2022. godine.

3. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na pivo

Mjesečna dinamika kretanja naplate prihoda od akciza na pivo prikazana je za period od januara 2021. godine do februara 2024. godine. Cilj mjesečne analize naplate prihoda od akciza na pivo je detaljniji prikaz kretanja ovih prihoda pod uticajem mnogobrojnih spoljnih faktora na cijenu piva, konzumiranu količinu, kao i ponašanje i preferencije potrošača. Dosadašnja analiza je pokazala da vremenski uslovi i sezonski faktor imaju najveći uticaj kada su u pitanju ovi prihodi, odnosno potrošnja piva. Iako su posljedice koronavirusa u određenoj mjeri i dalje prisutne kroz promjene u ponašanju i navikama potrošača, njihov uticaj na prihode od akciza na pivo je sve slabiji. Globalna inflacija i povećanje cijena na svjetskom tržištu trenutno zauzimaju najveći uticaj na cijene piva, a kao posljedica nestabilne situacije na bliskom istoku i nastavka ratnih dešavanja između Rusije i Ukrajine.

Grafikonom 12 prikazano je mjesečno kretanje prihoda od akciza na pivo za navedeni period, u milionima KM. Prikazano je mjesečno kretanje ukupne naplate prihoda od akciza na pivo u posmatranom vremenskom periodu, kao i mjesečno kretanje naplate prihoda od akciza razdvojeno po komponentama.

Grafikon 12. Prihodi od akciza na pivo u milionima KM

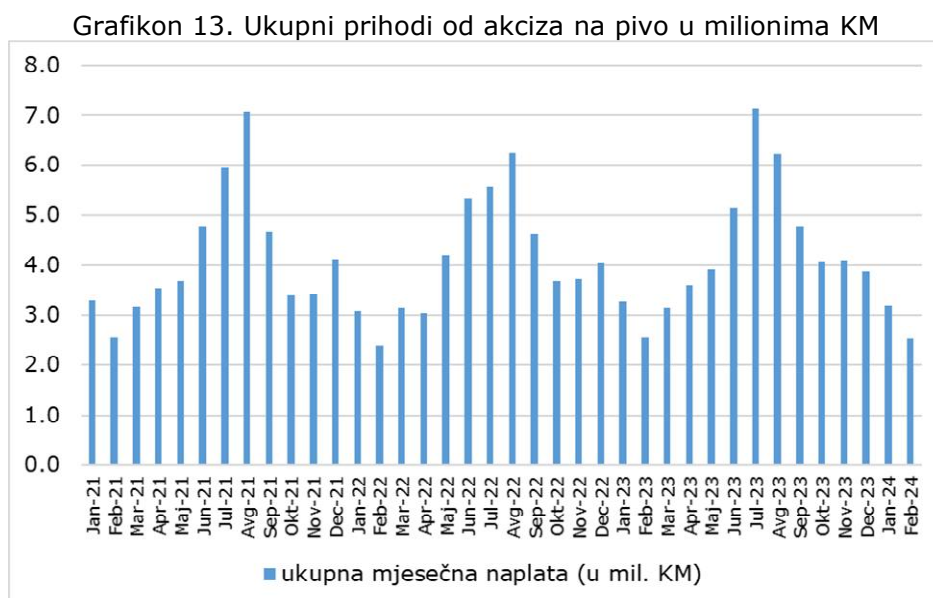

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iz grafikona je vidljivo da je najveća naplata prihoda od akciza na pivo na mjesečnom nivou u ljetnim mjesecima. Zbog vremenskih uslova, najveća potrošnja piva je u periodu od juna do septembra, nakon čega potrošnja blago opada do decembra. U decembru svake godine zabilježeno je blago povećanje u naplati ovih prihoda kao posljedica pojačane potrošnje tokom praznika. Detaljnija analiza kretanja ukupnih mjesečnih prihoda od akciza na pivo i mjesečnih prihoda od akciza na uvozno i domaće pivo prikazana je u nastavku.

3.1. Mjesečno kretanje ukupnih prihoda od akciza na pivo

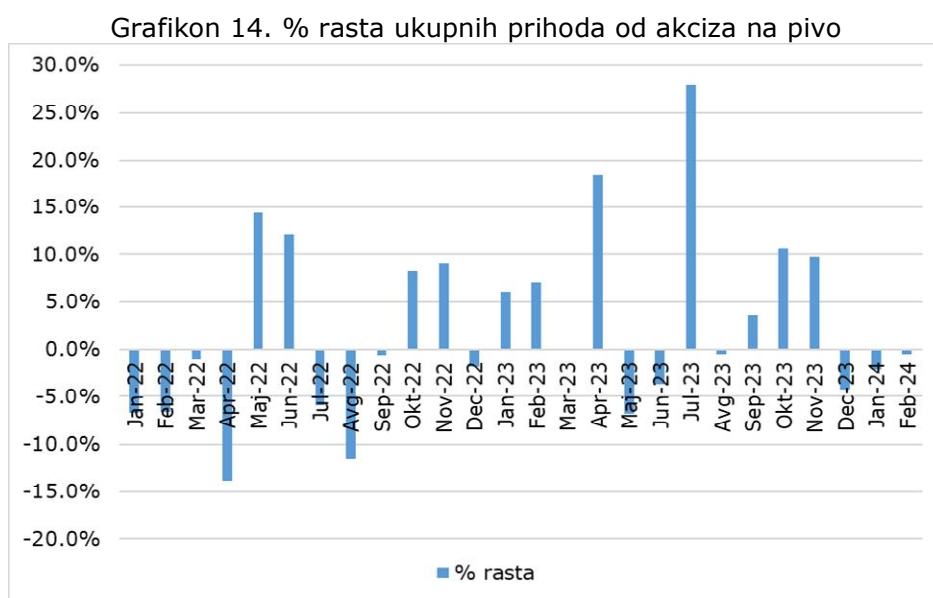
Grafikonom 13 prikazano je mjesečno kretanje naplate ukupnih prihoda od akciza na pivo, u milionima KM za period januar 2021. – februar 2024. godine.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveća naplata ukupnih prihoda od akciza na pivo zabilježena je u julu i avgustu svake godine kada je potrošnja piva najveća.

Grafikonom 14 prikazana je mjesečna stopa rasta ukupnih prihoda od akciza na pivo za period januar 2021. – februar 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Potrošnja piva je pod velikim uticajem vremenskih uslova, a razlog za smanjenje ili povećanje ukupnih prihoda naplaćenih od ovog akciznog proizvoda jeste smanjenje ili povećanje potrošnje piva na šta utiču vremenski uslovi. S obzirom da je u maju i junu 2023. godine zabilježen veliki broj kišnih dana, već naredni mjesec, tačnije u julu iste godine, ukupni prihodi od akciza na pivo zabilježili su najveći rast naplate u posmatranom periodu od 27,9%, a u poređenju sa podacima o njihovoj naplati u istom mjesecu prethodne godine.

3.2. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na uvozno pivo

Grafikonom 15 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od akciza na uvozno pivo, u milionima KM za period januar 2021. – februar 2024. godine.

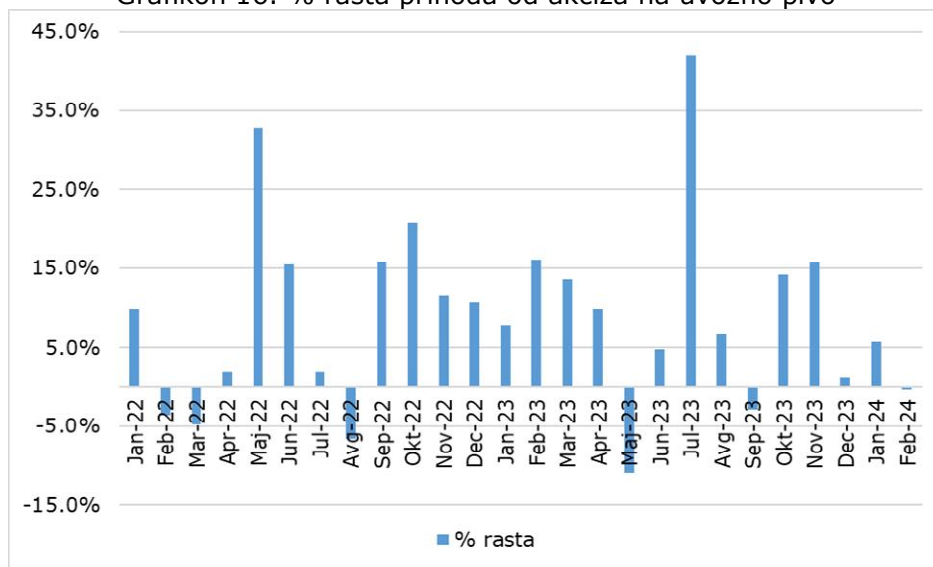

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao i kod ukupnih prihoda od akciza na pivo prikazanih na mjesečnom nivou, najveća naplata prihoda od akciza na uvozno pivo je takođe u ljetnim mjesecima. U posmatranom periodu, najveća naplata ovih prihoda zabilježena je u julu 2023. godine, dok je najmanja naplata istih zabilježena u februaru 2022. godine.

Grafikonom 16 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od akciza na uvozno pivo za period januar 2022. – februar 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 16. % rasta prihoda od akciza na uvozno pivo

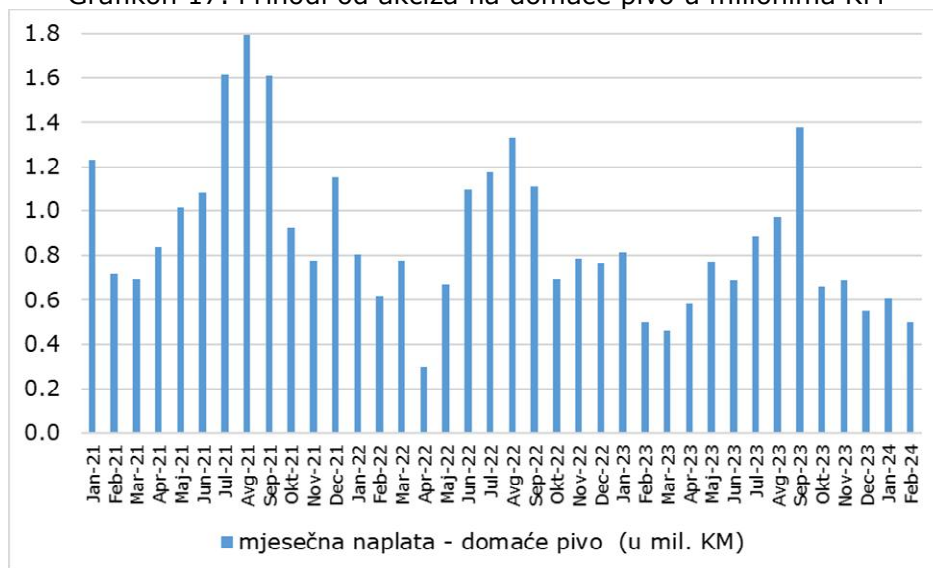
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da potrošnja piva iz uvoza ima veliko učešće u ukupnoj potrošnji piva, stopa rasta, odnosno smanjenja prihoda od akciza na uvozno pivo, značajno utiče na stopu rasta, odnosno smanjenja ukupnih prihoda od akciza na pivo. Najveći rast prihoda od akciza na uvozno pivo na mjesečnom nivou u posmatranom periodu zabilježen je u julu 2023. godine 42,0% i maju 2022. godine 32,7% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Nagla promjena vremena i veliki broj sunčanih dana nakon dugog perioda kišnih dana koji su prethodili ovim mjesecima doprinose većem porastu potrošnje u navedenim mjesecima.

3.3. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na domaće pivo

Grafikonom 17 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od akciza na domaće pivo, u milionima KM za period januar 2021. – februar 2024. godine.

Grafikon 17. Prihodi od akciza na domaće pivo u milionima KM

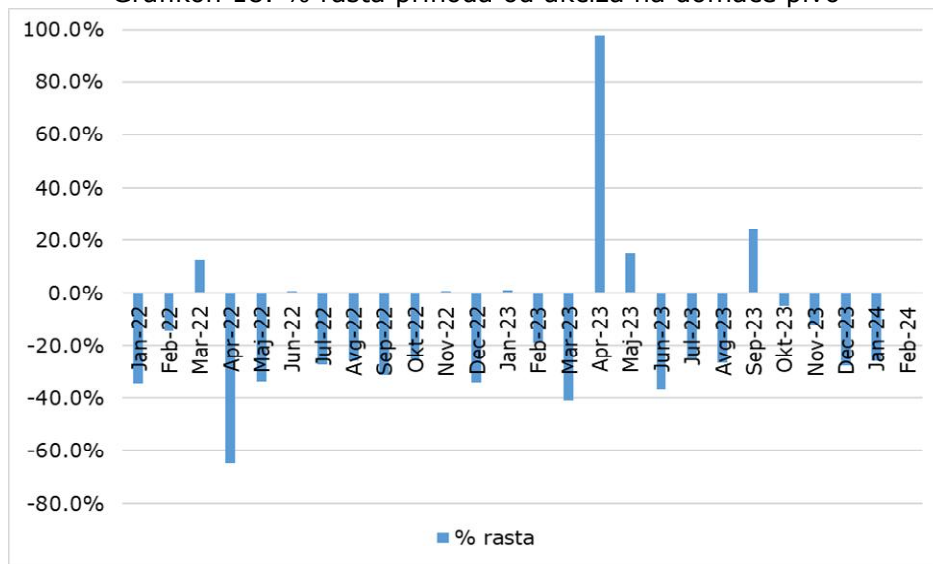

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kako je potrošnja domaćeg piva iz godinu u godinu sve manja, tako se iz grafikona može vidjeti da je najveća naplata ovih prihoda u posmatranom periodu zabilježena u ljetnim mjesecima 2021. godine, tačnije u avgustu iste godine. April 2022. godine karakterističan je po najmanjoj mjesečnoj naplati ovih prihoda u analiziranom periodu.

Grafikonom 18 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od akciza na domaće pivo za period januar 2022. – februar 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 18. % rasta prihoda od akciza na domaće pivo

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U posmatranom periodu, najveći pad prihoda od akciza na domaće pivo od 64,7% zabilježen je u aprilu 2022. godine u odnosu na isti mjesec 2021. godine. Kako je u aprilu 2022. godine zabilježen veliki pad naplate ovih prihoda, tako je oporavak u aprilu 2023. godine za posljedicu imao rast ovih prihoda od 98,1% koji je istovremeno i najveći mjesečni rast u naplati prihoda od akciza na domaće pivo u analiziranom periodu.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=b